

Año L. urtea
125 - 2018
Urtarrila-ekaina
Enero-junio

FONTES LINGVÆ VASCONVM STVDIA ET DOCUMENTA

SEPARATA

Azpeitiko euskararen hiztegi dialektal bat – I

Ander BERISTAIN

Azpeitiko euskararen hiztegi dialektal bat – I

Un diccionario dialectal del euskera de Azpeitia – I

A dialectal dictionary of Azpeitia Basque – I

Ander BERISTAIN
University of Illinois at Urbana-Champaign
anderb2@illinois.edu

Lehenik eta behin, nire esker ona adierazi nahi nioke proiektu honetan modu batera edo bestera parte hartu duen pertsona orori. Ama, aita, Joseba, Eneko, izeba Kontxi, osaba Oscar, eta lagunok, eskerrik asko beti laguntzeko prest egoteagatik. Ondoren, esker berezi bat eman nahi nieke Ostaizka Belaustegiri, Pello Elorzari eta Lierni Varelari hiztegiari azken ukituak ematen laguntzeagatik. Hiztegia goitik behera irakurri eta zuzenketa zurrinak eman dizkidaten bi errebisatzaile anonimoei ere, eskerrik asko. Amaitzeko, Jose Ignazio Hualde eskertu nahi nuke proiektu hau egin nezala proposatzeagatik eta hiztegiaren garapen prozesuan hainbeste lagundu izanagatik. Milesker emandako babesarengatik eta konfiantzarengatik, eta nirekin partekatutako jakintasunagatik.

Jasotze data: 18/10/2017. Behin-behineko onartze data: 08/11/2017. Behin betiko onartze data: 08/01/2018.

LABURPENA

Hiztegi honen ildo nagusiak Azpeitiko euskararen azentua eta fonologia dira. Hiztegian, azpeitieraz gertatzen diren aldaketa fonologikoak azaldu dira. Izenen eta izenondoan kasuetan, hiru forma aurkeztu dira. Lehena, flexiorik gabeko absolutiboko forma mugagabea da, eta ondorengo biak kopuladunak, bai singularrean bai pluralean. Hiru formak azentu aldaketa adierazteko erabili dira. Aditzen kasuan, partizipio perfektiboan eta ez-perfektiboan ageri zaizkigu, beti ‘da/du’ aditz laguntzailearekin. Bestelako hitz motak forma bakarrean datoz. Lan hau hiztegi osoaren lehen erdia da.

Gako hitzak: euskal dialektologia; Azpeitiko euskara; hiztegia; lexikoia; soinu egituraketa.

RESUMEN

Este diccionario se centra en la acentuación y fonología del euskera de Azpeitia. En el diccionario se describen los cambios fonológicos presentes en dicha variedad. Asimismo, los sustantivos y adjetivos aparecen en tres formas: la forma nuda, y seguidamente la forma de singular y plural en caso absolutivo. Estas tres formas se utilizarán para observar cualquier cambio de acentuación que haya entre ellas. Los verbos aparecen en dos formas, el participio perfectivo e imperfectivo, seguido por el auxiliar de tercera persona. Las demás categorías verbales solo muestran una forma. Este trabajo es la primera mitad del diccionario dialectal.

Palabras clave: dialectología vasca; euskera de Azpeitia; diccionario; lexicón; estructura fonológica.

ABSTRACT

This dictionary focuses on the accent and phonology of Azpeitia Basque. The dictionary provides a statement of the main phonological rules of such variety. In the dictionary, nouns and adjectives are shown in three different forms: uninflected, absolute singular and absolute plural. The three forms are used to indicate any change in stress. Regarding verbs, two different forms are used throughout the dictionary: the perfective and non-perfective forms, followed by a third person singular auxiliary. As for the remaining word categories, only one form is given. This is the first half of the complete dictionary.

Keywords: Basque dialectology; Azpeitia Basque; dictionary; lexicon; sound structure.

1. HITZAURREA. 2. CORPUSA. 3. METODOLOGIA. 3.1. Parte-hartzaileak. 3.2. Corpusa erakitzen. 3.3. Datu bilketa. 4. NOLA IRAKURRI/INTERPRETATU HIZTEGIA? 5. AZPEITIKO EUSKARA. 5.1. Azpeitiko euskararen soinu inbentarioa. 5.2. Soinuaren eta ortografiaren arteko elkarrekikotasuna. 5.3. Azpeitiko herriaren kokapen geografikoa. 5.4. Azpeitiko euskararen gertatzen diren aldaketa fonologikoak. 5.4.1. Bokalak. 5.4.1.1. Arauak. 5.4.1.2. Arauen sekuentziak. 5.4.2. Kontsonanteak. 5.4.2.1. Palatalizazioa edo bustidura. 5.4.2.2. Bokal arteko kontsonante galera. 5.4.3. Azentuak. 6. HIZTEGIA. 7. ERREFERENTZIAK.

1. HITZAURREA

Eremu formaletan erabiltzen dugun euskarak eta egunerokotasunean darabilgunak, askotan, ez dute antzekotasun handirik bata bestearekin, ortografiari eta azentuari dagokienez. Hizkuntza batek aurrera jarrai dezan, forma estandarren mantentzea garrantzitsua dela erakutsi digute. Bestalde, hizkuntza baten aldaeren buruz berri ematea aurrekoa bezain garrantzitsua da; izan ere, aldaera bakoitzak hizkuntzek jasan ditzaketen aldaketa fonologiko, morfologiko eta sintaktikoak azaleratu ditzake. Egun, euskal dialektologiaren arloari so eginez gero, Aurrekoetxea (2003, 2008, 2010, beste askoren artean), Camino (1994, 1999, 2000, 2001, 2003, 2005, askoren artean), Gaminde (1992, 1997, 2000, 2002a, 2002b, 2002c, 2002d, 2003a, 2003b, besteak beste) eta Zuazo (2008, 2014) ditugu lanik emankorrenak plazaratu dituztenak.

Aldakortasunean topatzen ditugu berezitasunak, eta atal hori dugu ustiatu beharrekoa. Bestalde, entzuten, irakurtzen eta hitz egiten ditugun hizkuntzen lexiko iturrietara, hau da, hiztegiak, jotzen dugunean, gaur egun gure artean ditugun gehientsuenak aldaera estandarren isla dira. Halere, baditugu tokian tokiko lexikoa bildu nahi izan duten zenbait hiztegi, hala nola Eibarko euskararen hiztegia, Toribio Etxebarriak (1965-1966) idatzitakoa. Geroago, Argoitiak, Azkaratek eta Gezuragak (1998) lagundu zuten arloan, eta ale berriena Eibarko Euskara Mintegiak eginiko *Eibarko Hiztegi Etnografikoa* (2003) da. Izaguirrek 1970ean Oñati eta haren inguruko hizkeren hiztegia kaleratutakoan jarri zuen bere alea hiztegi dialektalen eremuan, eta Elexpuruk, berriz, 2005ean argitaratu zuen Bergarako euskararen hiztegia.

Gipuzkoan jarraituz, beste hiztegi dialektal batzuk baditugu eskuragarri: Iturainek eta Loidik (1995) Orioko hizkera jorratu zuten; Frailek eta Frailek (1996), Oiartzungoa; eta

Del Castillok, Romok eta Giraltek (2001) Azkoitiko euskararen hiztegi lexiko bat aurkeztu ziguten. 2009an, Gipuzkoako hegoaldeko euskara kontuan hartzen duen hiztegi bat argitaratu zen, Aitor Azpiazuk idatzitakoa. Bertan, Brinkolako euskara azaltzen da.

Argitaraturiko hiztegi dialektalez gain, badira Interneten dauden beste hainbat hiztegi lexiko, pixkanaka-pixkanaka handitzen doazenak: Azpeitia, Azkoitia, Bergara, Eibar, Ondarroa eta beste zenbait herri murgildurik daude horrelako proiektuetan. Corpusei erreparatuz gero, *Erizkizundia* eta *Euskararen Herri Hizkeren Atlas*a (EHHA) dira nagusienak euskal dialektologiari dagokionez. Lehena R.M. Azkuek, Euskaltzaindiaren lehenengo buru izan zenak, egin zuen eta 1925ean argitaratu zen. Bertan, erizkundi hirukoitza egin zuen (fonologikoa, morfologikoa, eta lexikografikoa). Bigarrena corpus modernoagoa du, 2005etik aurrera Euskaltzaindiaren Dialektologia Batzordeak argitaratu duen hizkuntza atlas da.

Hitzaurre honekin amaitzeko, azaldu nahi da hiztegi dialektal honen xedea dela euskal dialektologiaren tradizioarekin jarraituz, gaur egungo azpeitiar gazteen euskararen azentuaren eta fonologiaren berri ematen duen iturri sendo bat plazaratzea¹. Lan osoaren luzera dela-eta, hiztegia bitan banatzea erabaki da. Lehenengo atal honetan, corpusaren nondik norakoak, erabilitako metodologiak, Azpeitiko euskararen ezaugarri fonologiko nagusienak, eta hiztegi dialektalean A hizkitik G hizkira dauden lexiko sarrerak azaldu dira. Hiztegiaren bigarren erdian, ezaugarri fonologiko zein metodologikoen laburpena egin da eta gainontzeko hizkien (I-Z) lexiko sarrerak daude.

2. CORPUSA

Hiztegi honen egitura eta definizio gehientsuenak Hualde, Elordieta eta Elordietatik (1994) eskuratu dira. Lan horren corpus originala lan sendoa iruditu zaigu, izan ere, gisa eta testuinguru askotariko hitzen bilkura sendoa plazaratzen du. Bestelako hiztegi dialektalekin konparatuz, non asko lexikoan bakarrik zentratzen diren, Hualde et al.-en (1994) lanak aspektu fonologiko, morfologiko zein sintaktikoak lantzen ditu. Hori dela eta, iturri sendoa iruditu zaigu lan honen corpora eraikitzeko.

Lan hori Lekeitioko hizkerari buruzkoa da eta lehenengo atalean fonologia lantzen da, hau da, Lekeitioko euskararen prozesu fonologiko esanguratsuenak azaltzen dira. Ondoren, atal morfo-sintaktikoa dago, eta azkenik, hiztegi bat. Azken atal horrek lexikoa nabarmentzen du, baina ez azentua. Aurkezten diren hitz asko Lekeitioko hizkeran soilik ageri dira, eta beste asko, berriz, Lekeitioko biztanleen egunerokotasunarekin lotuta daude (itsasoarekin lotutakoak, esaterako). Hala, Azpeitiko euskararen hiztegi dialektal honetarako, lan horren corpusetik abiatu gara. Esan beharra dago, Lekeitioko hitz berezi

¹ Hiztegi honetan aurkezten diren sarrera lexikoen formak zein azentuerak 18-24 urte bitarteko 20 gazte azpeitiarrek darabiltzatenean isla dira. Aurreko belaunaldietan desberdintasun nabarmenik gertatuko balitz, azpi-ohar gisa adieraziko dira.

guztiak eta Azpeitiko euskararen ohikoak ez direnak baztertu egin direla. Halere, Azpeitiko euskararen ohikoagoak diren hitzak gehitu dira corpus dialektologikoa eraikitzeko.

Hiztegian ingelerazko eta gaztelaniazko itzulpenak ematearen arrazoi nagusia euskal dialektologiak son internazionala eskuratu ahal izatea da. Sarrera euskaraz idatzita egon arren, hiztegia irakurtzerako orduan euskara ama hizkuntzatzat ez duten hiztunak erakarri ditzake. Honela, euskara batuaren itzulpen bat eman beharrian, non euskal hiztunek bakarrik ulertuko zuketean, ingelerazko eta gaztelaniazko itzulpenak emanda, euskal aldaera honen berri eman ahal izango dugu lurralde ezberdinetan.

3. METODOLOGIA

3.1. Parte-hartzaileak

Hiztegi honen xedea Azpeitiko euskararen lexikoiaren eta soinu egituraketaren iturri eguneratu bat argitaratzea da, eta, horregatik, hiztegiaren parte hartu duten hiztun gehienak gazteak dira.

Proiektu honetan 20 gazte azpeitiarrek hartu dute parte, adin tartea = 18-24 izan da, eta batz besteko adina = 23.3 izan da. Hogei hiztunetatik 10 emakumezkoak dira eta gainontzeko 10ak gizonezkoak. Proiektua egitean, guztiek zituzten gutxienez erdi-mailako ikasketak bukatuta, eta partaideen erdiek unibertsitate ikasketak bazituzten. Nabarmentzekoa da partaide guztiek Azpeitian D ereduko ikastetxe batean jaso zutela beren hezkuntza.

3.2. Corpora eraikitzen

Aurrez esan den bezala, lehenengo urratsa Hualde et al.-ek (1994) bildutako corpora Azpeitiko aldaerara moldatzea izan da. Lehen urrats hori Azpeitiko hiztegi dialektal honen egileak egin du bere kabuz. Egilea Azpeitian jaio eta hezi den hizkuntzalari bat da, eta bertako hizkera darabilki bere egunerokotasunean. Hori horrela, Lekeitioko hiztegiaren agertzen den lexiko sarrera bakoitza, banan-banan, Azpeitiko aldaerara moldatu du, forma absolutiboa mantenduz eta kopula eta artikuludun forma singular zein pluralak gehituz. Azken batean, 2.793 lexiko sarreradun corpus dialektala sortu da. Hitz formak, ordea, gehiago dira, 4. atalean azaldu den bezala, hitz motaren arabera forma gehiago edo gutxiago izango ditu sarrera lexikoak. Hurrengo urratsa hainbat parte-hartzaileei hitz zerrenda bat ematea izan zen, eta haiek emandako emaitzekin, corpusak fidagarritasuna eta objektibotasuna lortu zuen.

3.3. Datu bilketa

Behin-behineko hitz zerrenda eraikita, 20 gazte azpeitiarrei bi ariketa motetatik bat egitea eskatu zaie. Hitzun batzuek gaztelaniazko hitz forma batetik Azpeitiko euskarara itzuli behar izan dute. Adibidez, «*un/a X, el/la X, los/las X*» formak Azpeitiko euskararen emateko eskatu zaie, azentua markatuz. Esaterako, *casa* formatik hiztunek *etxé*

(bat), *etxié*, *etxiék* formak idatzi zituzten. Corpusean ez da *bat* zenbatzailea agertuko flexiorik gabeko absolutiboko forma mugagabeen.

Bigarren ariketan, berriz, autoreak hasiera batean proposatutako Azpeitiko hiru formak emanda, hiztunek horiek zuzenak ala okerrak ziren esan behar zuten. Forma bat baino gehiago erabiliko lituzketen kasuetan, forma horiek zeintzuk diren azaldu zuten. Desberdintasun horiek azpi-ohar gisa adierazi dira corpusean.

Azkenik, hiztun gazte batek hiztegi osoa errebisatu du. Ondoren, aurreko belaunaldian aldaketarik baden edo ez jakiteko, 58 urteko gizona Azpeitiar batek hiztegi osoa errebisatu du, bi belaunaldien hizkeretako aldeak adieraziz. Ezberdintasun horiek azpi-ohar gisa adierazi dira hiztegian.

4. NOLA IRAKURRI/INTERPRETATU HIZTEGIA?

Hiztegian lexiko sarrerek alfabetikoki daude atonduta. Lexiko sarrerei dagokienez, hainbat kategoriatako hitzak topatuko ditugu. Hona hemen erabilitako legenda (*Elhuyar Hiztegia*, 2014):

<i>ad.</i> : aditza	<i>izord.</i> : izenordaina
<i>adb.</i> : adberbioa	<i>junt.</i> : juntagailua
<i>aurrizk.</i> : aurrizkia	<i>onomat.</i> : onomatopeia
<i>erak.</i> : erakuslea	<i>posp.</i> : posposizioa
<i>gald.</i> : galdetzailea	<i>pred. adj.</i> : predikatu adjektiboa
<i>interj.</i> : interjekzioa	<i>zenb.</i> : zenbakia
<i>iz.</i> : izena	<i>zenbtz.</i> : zenbatzailea
<i>izond.</i> : izenondoa, adjektiboa	

Hitz motaren arabera sarrera bakoitzak forma kopuru gehiago edo gutxiago ditu. Esaterako, izenak, izenondoak eta aditzak ez diren hitz motetan forma bakarra jaso da. Izenen eta izenondoen kasuan, berriz, hiru forma aurkeztuko dira. Lehena flexiorik gabeko forma izango da; absolutiboan doan forma mugagabea, alegia. Hurrengo bi formak kopula eta artikulatu singularra eta plurala dutenak dira. Azkenik, hitzen azentua edo bokal tonikoa markatzen da azentu markaren (´) bidez. Hona hemen adibide bat Azpeitiko formak eta Euskara Batuan (eusk. bat.) ditugunak erkatuta:

- (1) *txorí* (1), *txoriyé* (2), *txoriyek* (3) (iz.): bird / pájaro
- 1) *txorí* bat (eusk. bat.: *txori* bat) [abs. mugagabea]
 - 2) *txoriyé* da (eusk. bat.: *txoria* da) [abs.+ izan sg.]
 - 3) *txoriyek* die (eusk. bat.: *txoriak* dira) [abs.+ izan pl.]

Aditzen kasuan, bi forma aurkeztuko dira: forma burutua eta ez-burutua, beti hirugarren pertsona singularrari dagozkionak. Hirugarren pertsona erabiltzeak badu bere arrazoiak: lehenik eta behin, aditza iragankorra edo iragangaitza den erakutsiko digu, eta bigarrenik, aditzak forma burutuan eta ez-burutuan azentu aldaketarik nabaritzen

duen edo ez ikusaraziko digu. Hualde eta Bilbao (1992: 42) azaldu zuten aditz batzuen forma burutuek eta ez-burutuek azentua silaba ezberdinetan dutela, esaterako *ikúsi* baina *íkusten*, edo *emón* baina *émoten*. Alabaina, *bóta* eta *erábilli* bezalako aditzak salbuespenak dira (Hualde & Bilbao, 1992: 43). Horietan, azentua berdin mantentzen da forma burutu zein ez-burutuan. Honela, hirugarren pertsona erabiltzeak Azpeitiko euskararen aditz formetan egon daitezkeen azentu alternantziak ulertzen lagunduko digu.

Euskara Batuarekin erkatuz gero, Azpeitiko euskararen aditz iragankorrek eta iragan-gaitzek forma ezberdinak dituzte:

- (2) *ikusí du (1), ikústeu (2)* (iragankorra)
- 1) Forma burutua: *ikusí du* (eusk. bat.: (hark) *ikusi du*)
 - 2) Forma ez-burutua: *ikústeu* (eusk. bat.: (hark) *ikusten du*)
- etorri da (1), etórtzea (2)* (iragangaitza)
- 1) Forma burutua: *etorri da* (eusk. bat.: (hura) *etorri da*)
 - 2) Forma ez-burutua: *etórtzea* (eusk. bat.: (hura) *etortzen da*)

5. AZPEITIKO EUSKARA

5.1. Azpeitiko euskararen soinu inbentarioa

Azpeitiko euskararen 5 bokal ditugu: *a, e, i, o, u*. Kontsonanteei dagokienez, Azpeitiko euskararen aurki ditzakegun fonemak 1. taulan azaltzen dira, *fonema {ortografikoki}* moduan:

1. taula. Azpeitiko euskararen kontsonante inbentarioa²

	Ezpain- karia	Horz- karia	Hortzobietako bizkarkaria	Hortzobietako apikala	Sabai- karia	Belarra
Herskaria (a-)	p {p}	t {t}			c {tt}	k {k}
Herskaria (a+)	b {b}	d {d}			ʃ {-dd-}	g {g}
Igurzkaria (a-)	f {f}		s {z, s}		ʃ {x}	x {j}
Afrikaria (a-)			ts {tz, ts}		tʃ {tx}	
Sudurkaria	m {m}			n {n}	ɲ {ñ}	
Albokaria				l {l}	ʎ {ll}	
Dardarkari bakuna				r {-r-}		
Dardarkari anitza				r {r-}, {-rr-}		
Hurbilkaria					j {y-}, {-i-}	

² Hualde, Lujanbio, eta Zubiritik (2010, 113. or.) jasota eta Azpeitiko aldaerarako birmoldatuta.

Soinu horiek hainbat testuingurutan azal daitezke, baina ez beti guztietan. Bigarren taulan Azpeitiko euskararen fonemak eta haien balizko ingurune linguistikoak ditugu.

2. taula. Azpeitiko euskararen fonemak eta haien balizko ingurune linguistikoak³

	Hitz Hasieran	Hitz Barnean	Hitz Amaieran
/p/	<i>paxíra</i> [paʃíra] 'paseo, stroll'	<i>trapú</i> [trapú] 'trapo, rug'	-
/t/	<i>tálo</i> [tálo] 'talo, corncake'	<i>até</i> [até] 'puerta, door'	<i>bat</i> [bat] 'uno, one'
/c/	<i>ttántta</i> [cánca] 'gotita, little drop'	<i>atté</i> [acé] 'padre, father'	<i>politté</i> [policé] 'bonito, beautiful'
/k/	<i>kótxe</i> [kótʃe] 'coche, car'	<i>akér</i> [akér] 'carnero, male goat'	<i>menditík</i> [menditík] 'desde el monte, from the mountain'
/b/	<i>besó</i> [besó] 'brazo, arm'	<i>abixú</i> [aβíʃú] 'aviso, warn'	-
/d/	<i>dotoré</i> [dotoré] 'elegante, elegant'	<i>adñ</i> [adíɲ] 'edad, age'	-
/ʎ/	-	<i>onddó</i> [oɲó] 'hongo, fungus'	-
/g/	<i>gezúr</i> [gesúr] 'mentira, lie'	<i>magál</i> [mayál] 'regazo, lap'	-
/f/	<i>fedé</i> [fedé] 'fé, faith'	<i>afái</i> [afái] 'cena, dinner'	<i>úf</i> [úf] 'interj. de cansancio, interj. of tiredness'
/s/	<i>zoró</i> [soró] 'loco, crazy'	<i>azaldú</i> [asaldú] 'explicar, aparecer/ to explain, appear'	<i>gorríz</i> [gorís] 'en rojo, in red'
/ʃ/	<i>xagú</i> [ʃagú] 'ratón, mouse'	<i>ixildú</i> [iʃildú] 'callarse, to shut up'	<i>erréx</i> [eréʃ] 'fácil, easy'
/x/	<i>jakíñ</i> [jakíɲ] 'saber/conocer, to know'	<i>ajáu</i> [axáu] 'ajar, to be worn out'	<i>aj</i> [ax] 'interj. de asco, interj. of disgust'
/ts/	<i>maiátz</i> [maiáts] 'mayo, May'	<i>átzeaka</i> [átseaka] 'hacia atrás, backwards'	<i>maátz</i> [maáts] 'grape'
/tʃ/	<i>txíngorra</i> [tʃíngora] 'granizo, hail'	<i>atxurré</i> [atʃuré] 'borrachera, drunkenness'	-
/m/	<i>makál</i> [makál] 'lento, slow'	<i>ámama</i> [ámama] 'abuela, grandmother'	-
/n/	<i>neké</i> [neké] 'cansancio, tiredness'	<i>Saninásiyo</i> [saninásiyo] 'S. Ignacio, St. Ignatius'	<i>entzún</i> [entsún] 'escuchar, to listen'
/ɲ/	<i>ño</i> [ɲó] 'interj. de sorpresa, interj. of surprise'	<i>belañó</i> [belañó] 'bruma, low fog'	<i>áiñ</i> [áiɲ] 'tan, so'
/l/	<i>loré</i> [loré] 'flor, flower'	<i>eláu</i> [eláu] 'helado, ice-cream'	<i>ostirél</i> [ostirel] 'viernes, friday'

3 Hualde et al. (2010, 114. or.)-tik jasota eta Azpeitiko euskarara birmoldatuta.

	Hitz Hasieran	Hitz Barnean	Hitz Amaieran
/k/	<i>llaberó</i> [laβeró] 'llavero, keychain'	<i>olló</i> [oɫó] 'gallina, hen'	<i>íll</i> [íɫ] 'morir, to die'
/r/	-	<i>saré</i> /saré/ 'red, net'	-
/r/	<i>róxa</i> [róʃa] 'rosa, pink'	<i>arratói</i> [aratói] 'rata, rat'	<i>sagár</i> [saɣár] 'apple'
/j/	<i>Jon</i> [jón] 'Jon (nombre), Jon (name)'	<i>égiye</i> [égije] 'la verdad, the truth'	-

5.2. Soinuaren eta ortografiaren arteko elkarrekikotasuna

Ortografiari dagokionez, aldaketa batzuk egin ditugu euskara batutik. Lehenik, <h> hizkia ez dugu erabili ortografikoki letra hori dagoen kasuetan. Honela, esaterako, *hamar* hitza *amar* idatzi da.

Gero, Azpeitiko euskararen, /ʃ/ hortzobietako soinu bizkarkariaren (euskara batuan <z> grafiaz irudikatua) eta /s/ hortzobietako soinu apikalaren (euskara batuan <s> grafiaz aurkeztua) neutralizazioa gauzatu da. Bi soinu horiek /ʃ/ bezala ahoskatzen dira (Beristain, 2018; Hualde, 2010). Beristainen (2018) emaitzen arabera, neutralketa nagusi den ere, pixkanaka galtzen ari den prozesua izan daiteke irakaskuntzaren eraginagatik. Haren lanean, Azpeitiko hainbat hiztunek, 4/12, <s> eta <z> bereizi baitzituzten. Hori dela eta, hiztegiaren ortografiari dagokionez, bi hizkiak erabiltzea erabaki da euskara batuaren arauetara jarraikiz. Honela, *zazpi* eta *sare* bezalako hitzek soinu txistukari bera izango lukete, baina lehena «Z» atalean dago, eta, bigarrena, «S»-n. Lan honetan, ordea, /s/ fonema erabiltzen da soilik, marka diakritikorik gabe.

5.3. Azpeitiko herriaren kokapen geografikoa

Azpeitia Gipuzkoa erdialdeko udalerrri bat da, Urola bailaran dagoena. Izarraitz mendilerroaren magalean dago. Iparraldean Zestoa du; ekialdean, Errezil eta Beizama; hegoaldean, Urrestilla, Nuarbe eta Matxinbenta; eta mendebaldean, Azkoitia, eta ondoren, Elgoibar.

5.4. Azpeitiko euskararen gertatzen diren aldaketa fonologikoak

Bonaparte (1863) printzearen lehen sailkapen dialektologikoak euskalkiak, azpieuskalkiak, hizkerak eta azpizkerak bereizi zituen. Azpeitiko aldaera argi markatzen da hark egindako mapan. Yrizarrek (1991, 3-5, 307-310. or.) Bonaparteren sailkapena berrerabiliz Azpeitiko hizkera iparraldeko gipuzkeraren barnean kokatzen du. Azpeitiko auzoak diren Urrestilla eta Matxinbenta Azpeitiko hizkera barruan kokatzen ditu.

Gaur egun, ordea, Zuazoren (2008, 2014) euskalkien sailkapena dugu nagusia. Hor, Azpeitiko aldaera sartaldeko euskararen barruan, Urolaldeko hizkeretan dagoen barietatea da. Ondoren azalduko diren aldaketa fonologiko ugari bestelako aldaera

Gipuzkoarretan ere jazotzen dira. Gertakari fonologiko bakoitzarekin batera, beste azpi-euskalki batzuetan zer-nolako ezberdintasunak ditugun azalduko da.

5.4.1. Bokalak

5.4.1.1. Arauak

Bokalei dagokienez, hauek dira Azpeitiko euskararen gertatzen diren aldaketa nagusienak:

a) $a \rightarrow e / _a$

Lehenengo erregela /a/ bokalaren igoera da [e]-rantz <a> bokalaren aurrean dagoenean. Erregela hau inguruko hizkeretan ere topatzen dugu, Elgoibarkoan esaterako (Makazaga, 2010). Arau hau duten hizkera guztietan araua singularrean aplikatzen da baina pluralean ez, ezta lokatiboan ere: *eskolan*, *gelan*. Ondorengo arauetan azaltzen den bezala, bokalek hurrengo aldaketak jasaten dituzte Azpeitiko euskararen: *aa > ea > ia > ie*.

Hala eta guztiz ere, badira euskal hizkera anitzetan ditugun salbuespenak, esaterako *aita* eta *ama* hitzak, hauek ez baitira **amie* edo **attie* (Makazaga, 2010, 46. or.). *Aita* eta *ama* hitzak izen propio bezala erabiltzen dira, eta pentsa genezake hori dela bokal aldaketa sekuentziazioa ez aplikatzearen arrazoia. Familia bereko beste hitz batzuk, ordea, aldakortasuna erakusten dute hizkeratik hizkerara. Esaterako, *alaba* hitzak forma ezberdinak ditu Elgoibarko eta Azpeitiko euskararen; Elgoibarko euskararen *alabie* da, baina Azpeitikoan *alaba*. Mugatutzat jotzen ditugun hitz-taldean dago *alaba* hitza Azpeitiko euskararen. Honelako beste batzuk ere badaude, *aza* hitza esaterako. Hualde eta Beristainen (2017, 74. or.) lanean hitz honek aldakortasuna zuen. Izan ere, hiztun batzuk determinatzailea gehitzerakoan *azie* zioten, baina beste batzuk, berriz, *aza*. Gertakari hau egun gertatzen ari den fenomeno dela dirudi, eta etorkizunean sakonago aztertu beharrekoa da.

b) $\emptyset \rightarrow [j] / i_V$

Bokal arteko kontsonante epentesia euskal hizkera askotan gertatzen den fenomeno bat da (Gaminde, 2002d). Azpeitiko aldaeran [j] soinu sabaikariaren epentesia gertatzen da bokal arteko eremuan (grafikoki <y> bezala adierazten dena), lehen bokala [i] den kasuetan (Altuna, 1956, 1985; De Rijk, 1970; Hualde & Gaminde, 1997), adib. eusk. bat. *egia*, baina Azp. eusk. *egiye*.

Deskribapen sakonagoa eginez, Zuazok (2008) dio bokal arteko kontsonante epentesiak hedadura nabarmena duela euskal hizkeretan, Gipuzkoako iparraldean, Deba ibar osoan, Bizkaiko eremu zabalean, Lapurdiko itsasbazterrean eta Nafarroako alderdi bitan zabalduz berrikuntza hau. Azpeititik iparralderantz, hau da, Zestoa, Zumaia⁴, eta

4 Aurreko belaunaldietan <x>-ren epentesia gauzatzen zen Zumaian, gaur egungo gazteengan, berriz, ez.

Zarautzen, esaterako, [j] soinu sabaikariaren epentesia dago. Esaterako, Zestoan *familiya* esaten da (Azpeitia, 2003, 79. or.), eta Nafarroako Bortzirietan eta Sunbillan kontsonante epentesi berdina gertatzen da (Zuazo, 2008). Azpeititik ekialderantz Errezil dago, eta hizkera horretan ez dago kontsonante epentesirik; hegoalderantz Urrestilla eta Nuarbe daude eta herri hauetako euskeran Azpeitikoan gauzatzen den kontsonante epentesi bera dugu; eta mendebalderantz, adibidez, Azkoitia eta Elgoibarren, [ʃ] sabaiaurreko frikari ahoskabearen epentesia dugu, esaterako, Azpeitia *familiye*, baina Azkoitia *familixe* (Del Castillo et al., 2001, 56. or.), eta Elgoibar *familixa* (Makazaga, 2010, 61. or.).

Mendebaldeko euskalkian bi aldaera izan ditzakegu, sabaiaurreko frikari ahostuna, hots, [ʒ] <dx>, eta sabaiaurreko frikari ahoskabea, hau da, [ʃ] <x>. Gernika eta Busturialde gehienez, bai eta Nerbioi ibarraren iparraldean, Otxandio-Legutio aldean eta Durangoaldean erabiltzen da sabaiaurreko frikari ahostuna (Gaminde, 2007). Gamindek (2002d, 7. or.) eta Hualdek (1991, 48. or.) azaltzen duten bezala, Markinan edo Ondarroan <x> da gehitzen den kontsonante soinua, Bermeon eta Lekeition, berriz, Deba ibarrean eta Artibai eskualdean, berriz, forma ahostuna darabilte <dx>.

Azpeitiko aldaeraren eta bestelako aldaeren kasuan, aldaketa hori ez da gertatzen testuinguru morfologiko guztietan. Esaterako, Hualde et al.-ek (1994, 39-41. or.) fenomeno hori ager daitekeen testuinguru guztiak aztertu zituzten. Azpeitiko aldaera eta Lekeitiokoa alderatuz gero, lehenik eta behin esango dugu azpiko formetan /i/ bokalak agertu beharko duela, eta ez beheko edo erdiko bokal baten ondorioz sorturiko [i] bat, /mendi-a/ > Azpeitian *mendiye*, eta Lekeition *mendidxa* da; baina *etxea* /etʃe-a/ forma Azpeitiko forman [etʃie] da, eta ez *[etʃije]. Honen zergatia <i> bigarrenkari izateari dagokio.

Lekeitioko euskaran gertatzen den bezala, kontsonante epentesia prozesu emankorra da *-ia* edo *-oa* formez amaitzen diren maileguekin: esaterako gaztelaniazko *radio*, *armario* eta *vicio* hitzak, *radidxo*, *armaridxo*, *bisidxo* dira Lekeitioko euskaran (Hualde et al., 1994, 39. or.), eta *rádiyo*, *ármaiyo* eta *bíziyo* Azpeitiko aldaeran. Hualde et al.-ek (1994, 39-40. or.) aurkeztu zituzten maileguetatik Lekeitioko *espidxa* (espiatu) forma Azpeitiko euskaran *espiau* da. Autoreek azaltzen dute badirela zenbait hitz forma non epentesia hitz barnean (eta ez amaieran, determinatzailearen aurretik) gertatu daitekeen *-io* eta *-ia* konbinazioekin. Esaterako, Lekeition *konfidxantza*, *kridxada*, *kridxau*, eta *meridxenda* bezalako formak ditugu (Hualde et al. 1994, 40. or.), baina hauek gutxi batzuk baino ez dira, izan ere, gehiengoetan ez da transformaziorik jazozen, ikus, esaterako *kurioso*, *gobierno*, *persiana*, *nerbiosa*, etab. (Hualde et al., 1994, 40. or.). Bokal sekuentzia hiatoa edo diptongoa den kontuan eduki behar da. Aurreko adibideetan ikusten den bezala, hiatoa dugun kasuetan kontsonante epentesia gauzatu da, baina ez diptongoen kasuan. Azpeitiko euskararen kasuan, hitz barnean ez da jazozen, hitz amaierara murriztuko da kontsonantearen epentesia.

Kontsonante epentesia ez da gertatzen hitz konposatuetan (Gaminde, 2002d; Hualde et al. 1994). Adibidez, Eusk. Bat. *begiokerra*, Azp. Eusk. *begiokerra*, baina ez **begiyokerra* [beyjokera]. Albokideak diren hitzen artean ez da gertatzen, esaterako *mendi*

aundi bat [mendí.aúndí.βat]. Ikus daitekeen bezala, kasu honetan [i] eta [a]-ren artean ez da epentesirik gertatuko. Lekeitioko euskaran berdin gertatzen da (Hualde et al. 1994, 40. or.).

Eratorpen morfemen mugei erreparatuz, Lekeitioko euskaran zenbait hitzetan epentesia gertatu daiteke, baina ez da prozesu emankorra testuinguru honetan (Hualde et al. 1994). Adibidez, autoreek /lodi-era/ forma *lodidxera* bezala ahoskatu daitekeela azaltzen dute. Halere, /-ar/, /-ago/, /-egi/, /-en/ atzizkietan epentesirik ez da izango Lekeitioko euskaran (40-41. or.). Autoreek *gitxienez* (gutxienez) eta *gitxiago* (gutxiago) adberbioen kasua azaleratzen dute, non Lekeitioko euskaran ez den epentesirik jazo-tzen. Azpeitiko euskararen kasuan, ordea, hitz horietan epentesia egongo da, honela *gútxiyenez* eta *gutxiyo* formak izanik, baina horiek salbuespenak baino ez dira (Altuna, 1956, 172. or.).

$$c) \left(\begin{array}{c} -\text{goiko} \\ -\text{beheko} \end{array} \right) \rightarrow \left(\begin{array}{c} +\text{goiko} \end{array} \right) / _V$$

$$e \rightarrow i / _V$$

/e/ bokalaren igoera jazotzen da ([i]-ra) bokalurreko eremuetan. Hiato horietan dauden bi bokalak aldatu ohi dira [ikus De Rijk-en (1970, 154. or.) *Rea* araua; Hualde & Gaminde (1997)], adib. eusk. bat. *umea*, baina Azp. eusk. *umie*. Aldaketa hori beste hainbat aldaeratan gertatzen da, esaterako, Bizkaiko hainbat herritan (Gaminde, 2002d). Orokorrean gertatzen ez den baina Azpeitiko euskaran jazo daitekeen beste aldaketa bat da aldatu den bokala, hau da, *-a* artikulua determinatzailea, desagertu egiten dela (Hualde & Beristain, 2017). Interesgarria da horrelako kasuetan desagertu den segmentua azentudun fonema bat izatea, hau da: *umié* > *umí*. Halere, esan bezala, hori ez da fenomeno orokor bat Azpeitiko euskaran. Beste aldaera batzuetan, ordea, orokorrean gertatzen den fenomeno da hori, esaterako, Ondarroan (Zuazo, 2014).

Aldaketa hori, hots, *e > i*, ez da gertatzen bi hitzen artean Azpeitiko aldaeran, esaterako euskara batuan *ume hura* [ume.ura], Azpeitiko euskaran *ume are*⁵ [umé aré] da. Bokal txandaketa hori gerta daiteke *-a* artikulua determinatzailea eta aditz bat ageri ez den kasuetan ere. Esaterako, *zehar* hitza *zier* da Azpeitiko euskaraz; aldiz, *behar* ez da **bier* baizik eta *ber*. Hipotesi gisa, esan daiteke homonimia sailhesteko erabiltzen dela *ber* forma *bier* forma beharrean. Izan ere, Azpeitiko euskaran *bier* formak euskara batuko *bihar* formari dagokio.

5 *ume uré* [umé.uré] forma ere erabiltzen da, baina haren erabilera ez da [aré] bezain ohikoa.

o → u / __V

Aurreko arauan gertatzen den bezalaxe (e→i), erdiko beste bokalaren igoera gertatzen da; kasu honetan /o/-tik [u]-ra, bokalaurreko testuinguruetan (Hualde & Gaminde, 1997). Hiato horietan dauden bi bokalak aldatu egin ohi dira (hurrengo arauan azalduko den bezala), adib. eusk. bat. *etxekoa*, baina Azp. eusk. *etxekue*.

Badira beste testuinguru batzuk non bokal txandaketa ez den gertatzen, hitz konposatuz ari gara. Izan ere, bokalak mantendu egiten dira, esaterako *etxekoandre* hitza berdin mantentzen da Azpeitiko euskararen. Hitz desberdin artean ez da aldaketarik egiten: *otso hau* [otsó au].

d) a → e / {u,i}(C)___

Aurreko bi adibideetan azaldutakoarekin jarraituz, /a/ bokalaren igoera gertatzen da ([e]-ra), baldin eta /a/-ren aurretik goiko bokal bat, hots, /u/ edo /i/, badago [ikusi De Rijk-en (1970) *Rui* araua; Gaminde (2002d); eta Zuazo (2008, 239. or.)]. Honela, adib. eusk. bat. *umea*, *etxekoa*, *laguna*, baina Azp. eusk. *umie*, *etxekue*, *lagune* formak ditugu. Zenbait hizkeretan, Ondarrokoa barne, bi bokalen sekuentziazioa dugunean bokalen arteko asimilazio osoa dugu (Zuazo, 2008). Honelakoetan, *umí*, *etxekú*, bezalako formak ditugu (Zuazo, 2008, 207. or.).

Aldaketa hori hitzean bertan gertatzen da soilik. Hitzen artean denean ez da gauzatu: *buru hura*, Azp. eusk. *buru are* [burú aré]. Aurreko arauak ez bezala, 4. araua bi bokalen artean kontsonanteren bat dagoenean ere aplikatzen da; adib. eusk. bat. *laguna* baina Azp. eusk. *lagune*; eusk. bat. *mutila*, baina Azp. eusk. *mutille*. Hitz barnean araua ez da beti aplikatzen, adib. Azp. eusk. *zutabe*, ez **zutebe*. Hau lexikoki baldintzatutako araua dela dirudi. Nabarmentzekoa da beste hainbat hitzetan <i> bokalak eragindako asimilazio prozesu bat gauzatzen ari dela. Izan ere, *izan*, *bizar*, *kristal*, *ikasi*, *bizkar* hitzak, Azpeitiko euskararen *izan/izen*, *bizar/bizer*, *kristal/kristel*, *ikaxi/ikexi/ikixi*, *bizkar/bizker* formak baimentzen dira.

Azpeitiko aldaeran *a → e / {u,i}(C)___* araua murrizta da. Orokorrean, lexema barruan eta artikulatu formari dagokionean baino ez da gauzatzen. Hualde eta Beristainek (2017) ikusi zuten bezala, adlatiboan gertatu daitekeen arren, esaterako, *mendire* forman, egungo belaunaldietan galdu den fenomeno dugu. Azkoitiko euskararen arau honek barreiadura bera du (Del Castillo et al., 2001). Elgoibarko hizkeran araua oraindik eta murriztagoa da, izan ere, lexema barruan baino ez da jazotzen, ikus Makazaga Eizagirreraren (2010, 53. or.) hurrengo adibideak: *astua* (eta ez **astue*), *ganaua* (eta ez **ganaue*), *eguna* (eta ez **egune*). Beste hizkera batzuetan, ordea, aplikazio eremua zabalagoa da. Gamindek (2002d, 8 or.) azaltzen du Bizkaiko hainbat hizkeratan eratorpen atzizkiei, *-ka > -ke*, aplikatu dezaketela, baina ez *-tasun*, *-garri* eta *-bako* bezalako atzizkiekin.

Zuloagak (2017, 172. or.), Hualderen (1991) aurkikuntzak laburbilduz, arau honek eratorpen atzizkietan duen indarra azaltzen du, bestelako lau euskal aldaerei aplikatuz. Haren hitzetan:

Arauk indar handiagoa du Arbizuko hizkeran Baztangoan baino; halaber, Arbizuko euskararen berrikuntza ez da klitikoetara zabaldu, Baztangoan eta Gernikakoan ez bezala: hain zuzen ere, beheko bokalaren asimilazioa testuinguru bertsuetan gertatzen da bi herri horietan, baina ez Ondarroan, non araua betetzeko baldintza fonologikoak Baztanen eta Gernikan baino askoz murriztagoak diren, eta Arbizukoei erabat kontrajartzen zaizkien.

5.4.1.2. Arauen sekuentziak

Aldaketa fonologikoak gertatzen direnean hurrenkera finko batean gertatzen dira bata bestearen atzetik, hots, lehenik (1), ondoren (2), gero (3), eta (4) azkenik (Hualde, 1991; De Rijk, 1970).

Lan honetan euskara batuko formatik abiatu gara, hots, prozesu fonologikorik gabeko formatik; tarteko formak, Azpeitiko euskararekin bat ez etorri arren, prozesuan gertatzen diren urratsak dira. Azkenik, azaleko forma (ingelesezko *surface representation*) Azpeitiko forma izango genuke. Gehitu beharrekoa da tarteko prozesuak lekukoturik daudela Azpeitiko hizkeratik gertu dauden beste hizkera batzuetan, esaterako Zestoa eta Zumaiakoan (*etxia, mendiya, etxekua*) vs. Azpeitiko euskararen (*etxie, mendiye, etxekue*).

Honela, adibidez, *mendia* hitzak Azpeitiko euskararen aurretik azaldutako (2) eta (4) urratsak baino ez ditu jasaten (Hualde & Gaminde, 1997):

- (3) (1) ---
 (2) *mendia* → *mendiya*
 (3) ---
 (4) *mendiya* → *mendiye*

Bestalde, *neska+a* hitz forma *neskie* da Azpeitiko euskararen. Forma hori izatera iristeko (1), (3) eta (4) erregelak jasan behar izan ditu, baina ez (2).

- (4) (1) *neska+a* → *neske-a*
 (2) ---
 (3) *neskea* → *neskia*
 (4) *neskia* → *neskie*

Beste adibide batzuk gehitzearren, ikusi 3. taula:

3. taula. Bokalki sekuentzia aldaketan zenbait adibide Azpeitiko euskaraz

Araua ↓	Azpiko forma →	<i>neska+a</i>	<i>etxe+a</i>	<i>mendi+a</i>	<i>mendiko+a</i>	<i>egur+a</i>
1		<i>neske-a</i>	---	---	---	---
2		---	---	<i>mendi-ya</i>	---	---
3		<i>neski-a</i>	<i>etxi-a</i>	---	<i>mendiku-a</i>	---
4		<i>neski-e</i>	<i>etxi-e</i>	<i>mendi-ye</i>	<i>mendiku-e</i>	<i>egur-e</i>
Azaleko forma	→	<i>neskie</i>	<i>etxie</i>	<i>mendiye</i>	<i>mendikue</i>	<i>egurre</i>

5.4.2. Kontsonanteak

Aldaketa kontsonantikoei dagokienez, palatalizazioa eta bokal arteko kontsonanteen galera dira nabarmendu beharrekoak:

5.4.2.1. Palatalizazioa edo bustidura

Palatalizazioa edo bustidura aipatzen dugunean, euskarari dagokionez bi motatako bustidurak izango ditugula jakin behar dugu: «bustidura adierazgarria» (Mitxelena (2011, 183. or.) *palatalización expresiva* izena eman zion eta Hualdek (1991, 121-122. or.), berriz, *affective palatalization*) eta «asimilazio bustidura» (Hualde, 1991; Oñederra, 2004; Zuazo, 2008, 243. or.). Zuazok (2008) asimilazio bustidurak euskal aldaeren artean duen hedakuntza erakusten digu, non argi ikusten den Bizkaiko mendebaldean, hain zuzen ere, Txorierrin, Zeberion, Orozkon, Arratia eta Nerbioi ibarreko hegoaldean busdura ahula dela. Bestelako mendebaldean, Arabako Aramaion, oro har Gipuzkoa osoan, eta Nafarroako ipar-mendebaldean bustidura indartsua dugu (ikus Zuazo, 2008, 245. or.). Osterantzean, Lapurdin eta Nafarroa Beherean ez dago bustidurarik.

Azpeitiko euskararen kasuan, hemen azaltzen diren bustidura kasuetatik ia guztiak asimilaziozko kasuak dira, bakarra izanik adierazgarria ($t \rightarrow [c] \langle tt \rangle$). /i/ bokal erdiaren eraginez sortutako kasuak asimilazio bustiduraren adibide dira. Bokal altua izanik, atzetik duen kontsonante hobikaria sabaikari izatera igarotzen da (Zuazo, 2008). Bustidura adierazkorra, berriz, Zuazoren (2008, 243. or.) arabera «txikitasuna edo goxotasuna adierazi nahi denean» erabiltzen dena da.

a) $l \rightarrow \lambda / i_V$

Hau da, /l/ \rightarrow [λ] bihurtzen da bokal arteko eremuetan, lehen bokala /i/ bada (edo honen alofonia den [j]). /i/ bokala goiko bokala denez, /l/ soinuaren palatalizazioari lagunduko dio, adib. *mutila* hitza Azp. eusk. *mutille* [mutiλe] da. /λ/ fonema, ordea, ez da hizkera guztietan gauzatzen, izan ere, Euskal Herrian bai euskarari bai gaztelaniari dagokienez, *yeismoa* zabaltzen ari den prozesua dugu, hau da, /λ/ eta /j/ soinuen neutralketa [j]-rantz (Oñederra, 2012). *Yeismoa* duten hizkerek, eusk. *mutila* [mutija], eta gaztelaniaz *pollo* [pojo] esango zuket. Azpeitiko euskararen, ordea, orokorrean, /λ/ eta /j/ fonemak garbi bereizten dira bai euskaraz (Hualde & Beristain, argitarabidean-a), bai gaztelaniaz, orokorrean. Elgoibarko euskararen kasuan, adinekoek mantentzen dute soinu alternantzia, baina gazteengan galdu dela dirudi (Makazaga, 2010, 41. or.).

Bestalde, alternantzia hori hitz amaieran dagoenean, beronen erabilera ez da orokorrean jazotzen Azpeitiko euskararen. Hau da, *mutil* hitza Azp. Eusk. [mutil]~[mutiλ] bezala ahoskatu daiteke. Alternantzia hori kontsonante baten aurretik gertatzen bada, ordea, hitz barnean edo bi hitzen artean, ez dago palatalizaziorik, adib. Eusk. Bat. *mutil bat hil da*, Azp. Eusk. [mutiλ bat il dá], artikulazioari dagozkion arrazoiak direla eta. Bi hitzen artean ez da jazotzen bustidura Azpeitiko euskararen; esaterako, *mendi luzea* [mendi lusie] bezala ahoskatuko da. Kontuan izan behar da arau horiek badituztela kontra-adibideak. Esaterako, eusk. bat. *abila*, eta Azp. Eusk. *abillé* forman araua

betetzen den arren, gaur egungo gazte azpeitiarren euskaran *abilidadade* forman ez da gertatzen⁶.

Hualdek (1991) azaltzen du Baztaneko hizkeran /l/ eta /n/-k palatalizazioa jasateko baldintza gehiago behar dituztela izan. Horien kasuan, kontsonantearen aurretik erdi bokal bat egon behar da. Eta gero, bokal bat izan behar dugu kontsonantearen ondoren palatalizazioa gertatu dadin. Kontsonantea hitz amaieran agertzen bada, nahiz eta erdi bokal bat izan aurretik, ez dago palatalizaziorik. Honela, *erdoil* hitza [erðoɪl] da, baina *erdoila* [erðoɪla] da Baztaneko hizkeran. Beste hizkera batzuetan, berriz, Gernikakoan esaterako, kontsonantea /i/ soinuaren ostean dagoenean hitz amaieran beti izango dugu bustidura, esaterako, Gernika /ibilten/ → [iβiɫcen] (Hualde, 1991, 60-61. or.). Azpeitiko euskaran ez da horrela. Kontsonantea hitz barnean badugu, /i/ soinua izanik aurretik eta atzetik beste kontsonante bat, kasu horretan ez dugu bustidurarik izango, esaterako *albaitaria* hitza Azpeitiko euskaran [alβaitáje]⁷ da.

b) $n \rightarrow \eta$ / i__# ; $n \rightarrow \eta$ / i__V

Bustidurari dagokionez, /n/ soinu hobikariaren palatalizazioak badu ezberdintasun bat. Soinu hau, hitz amaierako testuinguruan beti izango da [ɲ], Zestoako zein Elgoibarko hizkeretan bezala (Azpeitia, 2003; Makazaga, 2010). Adibide gisa Azp. Eusk. *miñ forma* dugu.

Gero, Azpeitiko euskaran /n/-ren palatalizazioa ez da gauzatuko kontsonante aurretik bada, nahiz eta /i/ soinua izan aurretik, esaterako *intolerantziye* (intolerantzia). Zestoako hizkeran berdin gertatzen da, *intentoak* (saiakerak) hitza, esaterako, *intentuak* esaten da (Azpeitia, 2003, 112. or.).

Bokal arteko ingurunean /n/-ren palatalizazioa gauzatuko da orokorrean. Zestoan *haina* hitza [aɲa] da (Azpeitia, 2003, 24. or.), eta Ondarroan *binaka* [biɲaka] da, Azpeitian bi forma ditugu [biɲaka]~[biɲeka]. Bestalde, beste hizkera batzuk, Baztanekoak esaterako, murriztasun handiagoa erakusten dute arau honi dagokionez, aurretik azaldu den bezala, hizkeran /n/-ren palatalizazioa gertatu dadin kontsonantearen aurretik erdibokal bat beharko dugu eta atzetik bokal bat; esaterako, Baztanen *artzain* [artʃaɲ] da, baina *artzaina* [artʃaɲe] (Hualde, 1991, 114. or.); Azpeitiako kasuan, bi formatan dago bustidura, *artzain* [artʃaɲ] eta *artzaina* [artʃaɲe].

Palatalizazioko (a) atalean azaldu den bezala, Gernikako euskarak hainbat desberdintasun ditu palatalizazioa gertatzeko izan genitzakeen ingurune edo kontestuei dagokionez, izan ere, kasu honetan, kontsonante baten aurretik gertatu ahal izango da, adibidez Gernika /ipinten/ → [ipɪɲcen] bezala ahoskatzen da (Hualde, 1991, 61. or.).

6 Adibide horretako palatalizazioa gazteengan galdu den arren, aurreko belaunaldietan mantentzen da, hots, *abillidade* forma erabil dezakete (ikus corpus hau).

7 Edo *beténayue*.

Erregela honek baditu salbuespenak Azpeitiko euskararen izen propioak eta mailegu berriak. Izen propioei dagokienez, *Ina* eta *Ináziyo* bezalako izenak ditugu, non bustidura ez den emankorra. Mailegu berrietan, esaterako, *seminariyue*, *minerue*, *kasinue*, ez dugu bustidurarik, aldiz, sudurkari hobikaria mantentzen da. Testuinguru morfologikoei dagokienez, sudurkari hobikariaren bustidura ez da jazoko bi hitzen artean edo hitz konposatuen artean. Esaterako, **zazpi ñeska* ez da gauzatuko, baik eta [saspi neska] bezala ahoskatuko da. Hitz konposatuen kasuan, *erdi-nahasia* eta *erdi-lotan* bezalako formak lexikalizatuta ez egon arren, bustidurarik ez dagoela ikusi dezakegu.

c) s → ʃ / i__k

Hortzobietako [s] soinu bizkarkaria sabaikari bihurtzen da aurretik /i/ bokala duenean eta atzetik /k/ kontsonante belarra, adib. eusk. bat. *aizkora*, *izkina*, *iskanbila*, *ezkutatu* Azp. eusk. *aixkora*, *ixkiña*, *ixkanbilla*, *ixkutau*. Lehen gertatu den bezala, ordea, nahiz eta /i/ soinuaren ostean gertatzen den, alternantzia hori hitz amaieran edo /k/ ez den beste kontsonante baten aurretik gertatzen bada, ez da palatalizatorik egongo orokorrean. Esaterako, Azp. eusk. *berriz*, *berriztagarriye*, edo /s/ hitz artean gertatzen denean, eusk. bat. *berriz kendu du*, Azp. Eusk. [berís kendu dú] da. Corpus honetan dauden salbuespenetako batzuk *ixpillu*, *irrixtau*, *ixtutu* dira.

Bestelako bi adibide gehitzearren, Hualdek (1991, 60. or.) Gernikako euskararen kasua aipatzen du, non /s/ → [ʃ] aldaketa gertatzen den, honen kasuan aurretik /i/ bokala eta atzetik edonolako beste bokal bat duenean. Lekeitioko hizkerak ezaugarri bertsuak erakusten ditu zentzu honetan, salbuespenekin (ikus Hualde et al., 1994, 29-30. or.).

Badira beste hainbat kasu non *s*-ren bustidura jazotzen den, baina ez aurretik duen *i* bokalaren ondorioz. Hitz jakin batzuetan gauzatzen den fenomeno da hori, esaterako *sei* [ʃei] da Azpeitian eta Azkoitian, eta *azeria* [aʃeje] Azpeitian bakarrik dela. Forma horien nondik norakoa sakonago aztertu beharreko kontua da.

d) t → [c] (<tt>) / i__V [-goiko, -beheko]

Azken palatalizazio prozesua /t/ soinuarena da, [c]-rantz, <tt> grafiaz errepresentatzen dena euskara batuan. Bi bustidura mota ditugu <t> → <tt> aldaketan, bata asimilazio bustidura da, eta bestea bustidura adierazkorra.

Lehena /i/ ondoren eta bokal aurreko eremuetan gertatzen da. Azpeitiko euskararen kasuan ez dugu asimilazioz (bakarrik) gertatzen den bustidurarik. Topatu ditzakegun hitz gehienek kutsu adierazkorra baitute, esaterako, eusk. bat. *aita*, Azp. eusk. *atte* [ace] (*aita* hitza sarri erabiltzen da, ordea), edo eusk. bat. *polita*, Azp. Eusk. *politte* [police]. Kontestu hau duen hitz bat *attau* (*aipatu*) hitza izan daiteke, Zestoako hizkeran ere agertzen dena (Azpeitia, 2003, 24. or.). *Ditugu*, *gaitu*, *aditu*, *baita* hitzek, eta antzekoek ere, ordea, ez dute palatalizatorik jasaten.

Azkoitiko euskararen eta Arbizukoan, berriz, araua ez da Azpeitiko hizkeran bezain murrizta. Izan ere, /i/ ostean dugun eta bokal baten aurretik dugun /t/ soinu bat [c]

izango da bai morfema barnean denean, bai inflexio atzizki gehientsuenekin (ikus Hualde, 1991, 46. or.). Azkoitiko euskararen Del Castillo et al.-ek (2001, 121. or.) emandako adibidean ikus daitekeen bezala, «Axkoittikuei xakelak otseiteiube», eusk. bat, «Azkoitikoei 'zakelak' hots egiten digute», /t/-ren bustidura gauzatzen da aurretik /i/ eta atzetik bokal bat dagoen testuinguruetan. Ikusten den bezala *Azkoitiko* eta *hots egiten* hitzek ez dute balio adierazkorrik.

Bi bustidura horien kontestuei erreparatuz, asimilazio bustidura lexemari dagokionean aplikatzen da, morfema mugan ez du indarrik Azpeitiko euskararen. Esaterako, Elgoibarko euskararen badu indarra morfema mugan, ikus *mendi+tik* [mendicik], *bi mendi+tako* [bi mendicako] (Makazaga Eizagirre, 2010, 63. or.), baina Azpeitiko euskararen [menditik] eta [menditako] da. Bustidura adierazkorriari dagokionez, Makazaga Eizagirrek (2010, 66. or.) hurrengo azaltzen du: «Erabilera adierazgarrietan [...] ez du izaten zerikusirik testuinguru fonikoak, ez arauaren automatikotasunak ere, baizik hizkuntzaren erabilera berezi bat, zeinetan txikitasuna, hurbiltasuna, biguntasuna, gozotasuna... adierazi nahi baita».

Honela, esaterako, *potolo* hitza dugu Azpeitiko euskararen, baina *pottolo* ere erabil daiteke kontestu adierazkorretan, berdin *tanta-ttanta*, edo *tipi-tapa-ttipi-ttapa* formekin. Bustidura mota honetan, euskaraz, /s/ > [ʃ], /ts/ > [tʃ], /t/ > [c], /d/ > [j] <dd>, /l/ > [ʎ], /n/ > [ɲ], r > dd, ll, Ø bezalako aldaketak gertatu daitezke (Hualde, 1991, 121-122. or.). Nabarmenezkoa da aldaketa hauetariko asko Azpeitiko euskararen gauzatzen diren prozesu berak direla, nahiz eta Azpeitiko euskararen guztiak ez diren lotzen afektibitatearekin.

5.4.2.2. Bokal arteko kontsonante galera

Beste prozesu bat bokal arteko kontsonanteen galerarena da. Honen agerpena ez da orokorra, aldakortasuna baitago hiztunetik hiztunera. Halere, hurrengo testuinguruek galera baimentzen dute:

a) r → Ø / V[-goikoa]__V[+goikoa edo +behekoa]

Hualdek (1991, 65. or.) azaltzen duen moduan, euskal hizkera askotan bokal arteko /b, d, g, r/-ren galera gauzatzen da. Ondarroako hizkeran, esaterako, galera hautazkoa da, eta hitz batzuetan jazotzea ohikoagoa dela esaten digu Hualdek (1991). Honekin bat dator Hualde eta Beristain (argitarabidean-a). Azpeitiko euskararen bokal arteko <r> baten galera gauzatzeko lehenengo araua hurrengo da: beheko edo erdiko bokal baten eta goiko bokal baten artean egon behar da. Konbinazio hori izan arren, Hualde eta Beristainen (argitarabidean-a) lanean galera eman dadin hitzaren morfologia kontuan eduki beharreko faktorea dela topatu zuten. Esaterako, hitz eratorri bat sortzerakoan galera dago (*pelotari* → [pelotai]), baina ez dago galerarik konbinazioa hitzaren erroan dagoenean (*haria* → [arije] eta ez *[aije]).

Kasu adlatiboan <r>-ren galera dago aurreko eta atzeko bokalak /a/ direnean. Kasu honetan atzetik datorren soinua desagertuko da. Esaterako, *eskolara nijoa* → *eskó-la nijue*. Aurreko bokala goikoa denean, ordea, ez dago galerarik, esaterako *mendirra*

[mendirá], *burura* [bururá]⁸. Orokorrean, esan genezake aurreko bokala goikoa ez denean eta atzekoa, berriz, erdikoa denean, <r>-ren galera badagoela (ikus *etxera* [etʃeá], *basora* [basoá], *Bilbora* [bílboa]). Zestoako hizkeran ere, esaterako, *atzero*, *atzea* esaten da (Azpeitia, 2003, 25. or.). Hualde & Beristainen (argitarabidean-a) lanean, salbuespen bakarra *ohera* [oera] forma izan zen. Haien hipotesia zen bokal sekuentzi luzeegia izan zitekeela. Oraindik sakonago aztertu beharreko kontua da bokal arteko <r>-ren galera.

b) d → Ø / V__ [+goikoa edo +behekoa]

Aurretik azaldu den bezala, hainbat kontsonante galera ez dira orokorrak, eta hitzune-tik hitzunerara aldakortasuna dugu, <d> kontsonantearen galera prozesu horietako bat da. Hualde & Beristainek (argitarabidean-a) aztertu zuten gai hori, eta euren lanean, kontsonantearen aurretik zetorren bokala behekoa, erdikoa edo goikoa izatea suertatu zitekeen, baina atzetik zetorrenak ezin zen erdikoa izan. Esaterako, *ederra* [eára], *bederatzi* [beatsi], baina *udara* [uðera] da. Elgoibarko hizkeran ere prozesu hau gauzatzen da (Makazaga, 2010). Proposatutako hipotesi bat hitzaren maiztasunak duen eraginarena da. Hau da, maiztasuna zenbat eta altuagoa izan, orduan eta errazagoa izango da bokal arteko kontsonante galera gauzatzea (ikus *eduki* (aditza) [euki], baina *edukia* (izena) [eðukije]).

c) d → r

Ez orokorrean, baina [ð] soinuaren *lenizioa* (ahultzea) gertatzen da testuinguru batzuetan Azpeitiko euskararen. Inguruko hizkerak ere badute ezaugarri hau, esaterako Elgoibarko euskarak, ikus *bidia/biria*, eta *edolero* (Makazaga, 2010, 75. or.). Ondarroako euskarak ezaugarri bertsuak erakusten ditu, *bidel/bire*, *abadelabare*, etab. (Hualde, 1991, 76. or.). Azpeitiko euskararen ordea, kasu batzuetan lenizioa kontsonantearen desagerpeneraino (→ Ø) iritsi daiteke. <d> /e/ eta /a/ artean dagoenean ohikoa da [r] soinu dardarkari bakuna bezala produzitzea. Gainera, honen desagertzea jazo daiteke. Adibidez, eusk. bat. *edan*, baina Asp. Eusk. *erán* edo *eán* da. <d> bi /i/ soinuaren artean gertatzen denean ahuldu daiteke. Ohikoena bada ere, ez da modu orokor batean jazotzen hitzun guztiengan; adibide gisa ikusi eusk. bat. *idía*, *inbídía*, baina Asp. eusk. *iriyé*, *inbírkiye*. Beraz, hitz batzuentzat /d/ fonemak [ð] eta [r] alofonoak lituzke. /o/ eta /u/ soinuaren artean prozesu bera gertatzen da, eta horrela ditugu *modu* bezalako hitzak [moru]~[moðu] bezala ahoskatuta.

Esan behar da [ð] eta [r] elkarren alofono izan daitezkeela. Aurretik esan bezala, nahiz eta orokorrean ez gertatu, hitzun batzuegan jazotzen dira *inbidi* ([imbiɾi]~[imbiði]), *airea* ([airie]~[aiðie]) edo *ura* ([ure]~[uðe]) bezalako alternantziak (Hualde & Beristain, argitarabidean-a)⁹. Hualde eta Beristainen (argitarabidean-a) arabera, /d/ → [r] aldaketa aukerakoa da, eta lexikoak baldintzatzen du. Hurrengo taulak Hualde eta Beristainen (argitarabidean-a) emitzak laburtzen ditu:

⁸ -ré forma ere ager daiteke adlatiboaren kasu-marka gisa, honela: *mendiré*, *bururé*. Hau, ordea, aurreko belaunaldietan jazotzen da batez ere (Hualde & Beristain, argitarabidean-a).

⁹ Hauen lanean, aztertu ziren 12 hitzune-tatik bik baino ez zuten egin r → d aldaketa, eta kopuru baxuan, 7/675 hain zuzen ere. Bi hitzun hauek aurreko belaunaldikoak ziren.

4. taula. <d> eta <r>-ren ahoskera posibleak Azpeitiko euskaran (Hualde eta Beristain, argitarabidean-a, 4. or.)

ortografia/ fonema euskara batuan	Ahoskera posibleak Azpeitiko euskaran		
-d- /d/	d [ð] <i>adarra</i>	r [r] <i>eraten</i> (edaten), <i>bire</i> (bide)	0 <i>earra</i> (ederra), <i>iruitzen</i> (iruditzen)
-r- /r/	d [ð] <i>aidie</i> (airea), <i>ude</i> (ura)	r [r] <i>astero</i>	0 <i>kalea</i> (kalera), <i>azenayue</i> (azenarioa)

5.4.3. Azentuazioa

Azpeitiko euskarak azentu bereizgarria du, hau da, azentuaren kokagunea aldatuz esanahiak bereiz daitezke, esaterako, *básue da* (edalontzia da) baina *basué da* (basoa da) esaten da Azpeitian (Altuna, 1985, 334. or.). Hualde & Beristainek (2017, 70. or.) azaltzen duten bezala, «araurik orokorrenaren arabera –hitz gehienei singularrean eta mugagabeen aplikatzen zaiena– azentua hirugarren silaban kokatzen da, silaba hori hitz prosodikoaren azkena ez bada». Pluralaren kasuan, hitz gehienekin azentua atzeratu egiten da eta bigarren silaban kokatzen da.

Halere, esan beharra dago, aldakortasuna dagoela hiztunetik hiztunera zenbait hitzetan eta ez dela betetzen arau orokor hori. Aldakortasun hori Altunaren (1985) lanean ere aipatzen da. Haren lanean, adinekoengan *batzókiye* forma erabiltzen zela zioen eta, gazteengan, berriz, *batzokíye* (Altuna, 1985, 340. or.). Hitz batzuetan singularrak eta pluralak azentua kokagune berdinean dute (ikusi *giltzurrún, giltzurrúne, giltzurrúnek*), baina beste kasu batzuetan azentuaren kokagunea aldatzen da, esaterako *iturri, iturriye, iturriyek* edo *alkaté, alkatíe, alkatíek*. Aldakortasun hori lexikoak baldintzatzen duela dirudi. Asko mailegu berriak dira: *pintúra, pintúrie, pintúrak; pintóre, pintoríe, pintórie; esklábo, esklábue, esklábuek*, besteak beste. Horrelakoetan, hiztegian parte hartu duten parte-hartzaileek bi azentu ezberdin zituzten formak onartu zituzten, aukera posibleak silaba azentuduna azken bigarrena edo azkena izanik. Guztiak bat zetozen, ordea, hobesten zuten azentudun silaba azkena zela; hots, *pinturá, pintoré, esklabó*. Beste formei, hau da, *pintúra, pintóre, esklábo*, gaztelaniazko kutsua egotzi zieten. Honen inguruko ikerketa sakonagoa egitea komenigarria litzateke oraindik. Azpeitiko azentuaren azalpen sendoago bat izateko, ikusi Hualde & Beristain (2017) eta Hualde & Beristain (argitarabidean-b).

6. HIZTEGIA

A

agindú du, agíntzeu (ad.): 1. to order, to command 2. to promise / 1. ordenar, mandar
2. prometer.

aguántau du, aguántatzeu (ad.): to support, to bear / aguantar.

abarká, abarkíe, abárrak (iz.): type of sandal/abarca, tipo de sandalia.

aberáts, aberátsa, aberátsak (izond.): rich, wealthy / rico.

abendú, abendúe, abénduek (iz.): December / diciembre.

- aberástu da, aberástea* (ad.): to become rich / hacerse rico.
aberí, aberíye, aberíyek (iz.): damage, breakdown / avería.
*abilidade*¹⁰, *abilídadie, abilídadiek* (iz.): skill / habilidad.
abill, abillé, abíllek (izond.): skillful / hábil.
abiói, abióye, abióyek (iz.): airplane / avión.
abixáu du, abixátzeu (ad.): to warn, to call / avisar.
abixú, abixúe, abixuek (iz.): call, warning / aviso.
abizén, abizéna, abizénak (iz.): family name / apellido.
abusáu du, abusátzeu (ad.): to abuse / abusar.
abuztú, abuztúe, abúztuek (iz.): August / agosto.
adár, adarrá, adárrak (iz.): 1. branch 2. horn / 1. rama 2. cuerno.
áfai, áfaye, áfayek (iz.): supper / cena.
afaldú du, afáltzeu (ad.): to have supper / cerrar.
afektáu du, afektátzeu (ad.): to affect / afectar.
afizíyo, afizíyue, afizíyuek (iz.): fondness / afición.
agertú da, agértzea (ad.): to appear / aparecer.
agúr, agurré, agúrrek (iz.): good bye / adiós.
agurtú du, agúrtzeu (ad.): to greet / saludar.
áiba (interj.): interjection of surprise / interjección de sorpresa. E.g.: *áiba! Nola in du ba hori?* ‘Gee! how did (s)he do it?’ / ‘¡ahí va! (¿cómo lo ha hecho?)’
ainbéste (adb.): so much / tanto.
aingerú, aingerúe, aingéruek (iz.): angel/ángel.
áiñ (adb.): so / tan.
aitá, atté, áttek (iz.): father (used without the determiner) / padre.
aitagíñarreba, aitagíñarrebak (iz.): father in law / suegro.
aitazúlo, aitazúlue, aitazúluek / attezúlo, attezúlue, attezúluek (pred. adj.): daddy’s kid / niño/a apegado/a a su padre.
aitortú du, aitórtzeu (ad.): to confess / confesar.
aitzáki, aitzákiye, aitzákiyek (iz.): excuse / excusa.
aixkírau da, aixkíratzea (ad.): to make peace, to make up / hacer las paces.
áixkora, áixkorie, áixkorak (iz.): axe / hacha.
aizé, aizié, aizéek (iz.): wind / viento.
aizpé, áizpek (iz.): sister of woman / hermana de mujer.
ajáu, ajátzeu/ajátzea (ad.): to get crumpled / ajar(se).
ajáu, ajáue, ajáuek (izond.): crumpled / ajado.
ajéntzi, ajéntziye, ajéntziyek (iz.): agency / agencia.
akelárre, akelárrie, akelárriek (iz.): witches’ Sabbath, coven / aquelarre.
akér, akerrá, akérrak (iz.): billy goat / macho cabrío.
akonséjau, akonséjatzeu (ad.): advise / aconsejar.
akórdau, akórdatzea (ad.): to remember / acordarse.
ál da (ad.): to be able / poder.

10 Aurreko belaunaldian *abilidade* forma agertzen da, fonema sabaikariarekin.

- alabá, alábak* (iz.): daughter / hija.
alargún, alargúne, alargúnek (iz.): widow(er) / viudo-a.
alargúndu, alargúntzea (ad.): to become a widow(er) / enviudar.
albó, albué, albuék (iz.): side / lado.
aldagéla, aldagélie, aldagélak (iz.): dressing room, locker room / vestuario.
aldapá, aldapíe, aldápak (iz.): uphill, slope / pendiente, cuesta.
aldé, aldié, aldiék (iz.): side, zone / zona, lado.
aldendú da, aldéntzea (ad.): to disappear, to get lost / desaparecer, perderse.
alderdí, alderdíye, alderdíyek (iz.): 1. side 2. political party, esp. Basque Nationalist Party / 1. lado 2. partido político, esp. PNV.
aldi(e)n (adb.): 1. in comparison (with genitive) 2. (carrying) with oneself / 1. en comparación (con genitivo) 2. encima, con uno mismo. E.g.: *zu abille zea nere aldi(e)n* ‘you are skillful compared with me’ / ‘en comparación conmigo (a mi lado), eres hábil’; *emantzazu dirué beti aldi(e)n* ‘always carry your money with you’ / ‘lleva siempre el dinero encima’.
aldrebés (adb.): wrongly / al revés.
alegíndu da, alegíntzea (ad.): to make an effort, to try / esforzarse, intentar.
alegíñ, alegíñe, alegíñek (iz.): effort / esfuerzo.
álik eta (junt.): as... as possible; / lo más posible. E.g.: *álik eta óndoen* ‘as best as possible’ / ‘lo mejor posible’.
alkár (izord.): each other / uno al otro.
alkaté, alkatíe, alkatíek (iz.): mayor / alcalde.
alkatxófa, alkatxófie, alkatxófak (iz.): artichoke / alcachofa.
alkawéte, alkawétie, alkawétiek (iz.): go-between, gossip, confidant / alcahuete.
alkilér, alkilerra, alkilerrak (iz.): rent / renta, alquiler.
alkóndai, alkóndaye, alkóndayek (iz.): shirt / camisa.
almoáda, almoádie, almoádak (iz.): pillow / almohada.
alpér, alperrá, alpérrak (izond.): lazy / vago, perezoso.
alperkái, alperkáye, alperkáyek (iz.): laziness / pereza.
alperrík (adb.): in vain / en vano.
altaré, altaríe, altáriek (iz.): altar / altar.
alturá, alturíe, altúrak (iz.): height / altura.
altxór, altxorrá, altxórrak (iz.): treasure / tesoro.
altzáu du, altzátzeu (ad.): to get up; to lift / alzar(se), levantar(se).
altzó, altzué, altzúek (iz.): lap / regazo.
amá, ámak (iz.): mother (used without the determiner) / madre.
amabí (zenb.): twelve / doce.
Amabírjiñ, Amabírjiñe, Amabírjiñek (iz.): the Virgin Mary / Virgen María.
amabóst (zenb.): fifteen / quince.
amagíñarreba, amagíñarrebak (iz.): mother in law / suegra.
*amaiká*¹¹ (zenb.): eleven / once.

11 Aurreko belaunaldietan *amaiké* forma ere erabiltzen da.

- amairú* (zenb.): thirteen.
amaláu (zenb.): fourteen / catorce.
ámama, ámamak (iz.): grandmother / abuela.
amánte, amántie, amántiek (iz.): lover / amante.
amaórde, amaórdie, amaórdiek (iz.): step-mother / madrastra.
amár (zenb.): ten / diez.
amarráu du, amarrátzeu (ad.): to tie / amarrar.
amarréko, amarrékue, amarrékuek (iz.): coin of ten cents /centavo.
amaxéi (zenb.): sixteen / dieciséis.
amazúlo, amazúlue, amazúluek (izond.): mom's kid / niño apegado a su madre.
amétz, ametzá, amétzak (iz.): dream / sueño.
amezgáizto, amezgáiztue, amezgáiztuek (iz.): nightmare / pesadilla.
amistáde, amistádie, amistádiek (iz.): friendship / amistad.
amorráute (pred. adj.): anxious, angry / ansioso, furioso. E.g.: *txakurré amorráute dao katué ikusíta* 'the dog is angry after seeing the cat' / 'el perro está furioso habiendo visto el gato'.
amorrú, amorrúe, amorrúek (iz.): desire; anger / deseo; rabia.
amorrúe eukí (ad.): to hate / odiar, tener odio. E.g.: '*amorrue diyot pa, tipo horri!*' 'I hate that guy' / 'le tengo tirria a ese tipo'.
amú, amué, amúek (iz.): fishing hook / anzuelo.
anáí, anayé, anáyek (iz.): brother of man / hermano de hombre.
*andará, andaríe, andarak*¹² (iz.): doll / muñeca (juguete).
anderéño, anderéñue, anderéñuek (iz.): female teacher / profesora.
andrá, andrié, ándrak/andriék (iz.): woman; wife / mujer; esposa.
andra-gízon, andra-gízonak (iz.): married couple / matrimonio.
angúla, angúlie, ángulak (iz.): baby eel / angula.
ángulo, ángulue, ánguluek (iz.): corner, angle / ángulo.
anilla, aníllie, aníllak (iz.): ring / anilla.
animáli, animáliye, animáliyek (iz.): animal/animal.
animáu du, animátzeu (ad.): encourage / animar.
ánimo, ánimue, ánimuek (iz.): courage, spirit / ánimo.
animóso, animósue, animósuek (izond.): spirited, lively / animoso.
anix, anixé, aníxek (iz.): anisette / anís.
anká, ankié, ánkak (iz.): leg / pierna.
ankapúnttetan (adb.): on tiptoe / de puntillas.
*ankapúnttetan jarri da, ankapúnttetan jartzea*¹³ (ad.): to tiptoe / ponerse de puntillas.
ánkautzik (adb.): barefoot / descalzo.
antiguáleko, antiguálekue, antiguálekuek (izond.): ancient / antiguo.
antíjo, antíjuek (iz.): eyeglasses / gafas.
antipátiko, antipátikue, antipátikuek (izond.): disagreeable, nasty / antipático.

12 Aurreko belaunaldian andarák azentudun forma hobesten da pluralerako.

13 Hemen t > tt palatalizazioa dugu. Hau, ordea, espresio honetan baino ez da gauzatuko. Esterako, *punta* hitzak ez du palatalizaziorik jasaten.

antxóa, antxóie, antxóak (iz.): anchovy / anchoa.
ántz, antzá (iz.): resemblance; aspect / parecido; aspecto.
ántzar, ántzarra, ántzarrak (iz.): goose / ganso.
antzekó, antzekúe, antzékuek (izond.): similar / similar.
aó, aué, aúek (iz.): mouth / boca.
aorkáu da, aorkátzea (ad.): to hang (oneself) / ahorcar(se).
aótz, aotzá, aótzak (iz.): voice / voz.
ápaiz, ápaize, ápaizek (iz.): priest / cura.
apál, apalá, apálak (izond.): humble / humilde.
aparáto, aparátue, aparátuek (iz.): instrument / aparato.
aparkámentu, aparkámentue, aparkámentuek (iz.): parking lot, parking spot / aparcamiento.
aparkáleku, aparkálekue, aparkálekuek (iz.): parking lot, parking spot / aparcamiento.
aparkáu du, aparkátzeu (ad.): to park / aparcar.
apár, aparrá, apárrak (iz.): foam / espuma.
apartámento, apartámentue, apartámentuek (iz.): apartment / apartamento.
apartáu du, apartátzeu (ad.): to remove / apartar.
apárte (adb.): apart / aparte.
ápatx ein du, ápatx (e)itéu (ad.): to sit down (child talk) / sentarse (lenguaje infantil).
apirill, apirille, apirillek (iz.): april / abril.
apostáu du, apostátzeu (ad.): to bet / apostar.
apro(b)étxau du, apro(b)étxatzeu (ad.): to take advantage, to profit / aprovechar.
aprobáu du, aprobátzeu (ad.): to pass (an exam) / aprobar.
aprobáu, aprobáue, aprobáuek (iz.): passing grade / aprobado.
apropós (adb.): Lon purpose 2. jokingly / 1. aposta, a propósito 2. de broma.
apúntau du, apúntatzeu (ad.): to jot down / apuntar.
apúnte, apúntie, apúntiek (iz.): notes / apunte.
apúr, apurré, apúrrek (iz.): crumb / miga.
apustú, apustúe, apústuek (iz.): bet / apuesta.
ar, arrá, árrak (iz., izond.): 1. Male; 2. worm / 1. Macho; 2. Gusano.
aragí, aragíye, aragíyek (iz.): flesh / carne.
aráu, araué, aráuek (iz.): norm / norma.
arbél, arbelá, arbélak (iz.): blackboard / pizarra, encerado.
árbola, árbolie, árbolak (iz.): tree / árbol.
ardí, ardiyé, ardíyek (iz.): sheep / oveja.
ardó, ardué, ardúek (iz.): wine / vino.
ardurá, arduríe, ardúrak (iz.): worry; responsibility / preocupación; responsabilidad.
ardurádun, ardurádune, ardurádunek (izond.): person in charge / responsable.
arduráu da, ardurátzea (ad.): to worry, to take responsibility / responsabilizarse.
aré¹⁴ (izord.): that over there / aquel.
argál, argalá, argálak (izond.): thin, skinny / delgado.

14 Aurreko belaunaldietan *auré* forma ere erabiltzen da.

- argaldú da, argáltzea* (ad.): to thin, to become skinny / adelgazar.
- argazkílai, argazkílaye, argazkílayek* (iz.): photographer / fotógrafo.
- argí ta garbí* (adb.): obviously, clearly / obviamente, claramente.
- argí, argiyé, argíyek* (izond.): 1. light, bright 2. evident, clear 3. bright, smart / 1. claro, luminoso; 2. Evidente; 3. Inteligente, lúcido.
- argí, argiyé, argíyek* (iz.): light / luz.
- argításun, argításune, argításunek* (iz.): brightness, clarity / claridad.
- argitú du, argítzeu* (ad.): to make or become clear, to lighten, to illuminate / clarear(se), iluminar(se).
- argízai, argízaye, argízayek* (iz.): wax / cera.
- arí, ariyé, aríyek* (iz.): thread / hilo.
- arítz, arítzé, arítzek* (iz.): oak / roble.
- arkátz, arkatzá, arkátzak* (iz.): pencil / lápiz.
- arkumé, arkumíe, arkúmiek* (iz.): lamb / cordero.
- arkúpe, arkúpie, arkúpiek* (iz.): porch, arcade / soportal.
- ármayo, ármayue, ármayuek* (iz.): cupboard, wardrobe / armario.
- armiárma, armiármie, armiármak* (iz.): spider / araña.
- arnás, arnasá, arnásak* (iz.): breath / respiración.
- arnasá artú du, arnasá artzéu* (ad.): to breathe / respirar.
- arnaséstu, arnaséstue, arnaséstuek* (iz.): pant / jadeo, resuello.
- árpei, árpeye, árpeyek* (iz.): face / cara.
- arpói, arpoyé, arpóyek* (iz.): harpoon / arpón.
- arrái, arrayé, arráyek* (iz.): fish / pez, pescado.
- arrándeí, arrándeye, arrándeyek* (iz.): fish market / pescadería.
- arránkau du, arránkatzeu* (ad.): to root out / arrancar.
- arrántzure jun da, arrántzure jutea* (ad.): to go fishing / ir de pesca.
- arrantzále, arrantzálíe, arrantzálíek* (iz.): fisherman, sailor / marinero, pescador.
- arrapáu du, arrapátzeu* (ad.): to catch / atrapar.
- arrasáu du, arrasátzeu* (ad.): arrasar / arrasar.
- arrástaka* (adb.): dragging, trawling / a rastras.
- arrastán* (adb.): dragging / arrastrando.
- arrastráu du, arrastrátzeu* (ad.): to drag / arrastrar.
- árrausi, árrausiye, árrausiyek* (iz.): yawning / bostezo.
- árrautz, árrautzie, árrautzek* (iz.): egg / huevo.
- arrazói, arrazóye, arrazóyek* (iz.): motive, reason / motivo, razón.
- arrebá, arrebá, arrebak* (iz.): sister of man / hermana de hombre.
- arregláu du, arreglátzeu* (ad.): to fix / arreglar.
- arrí, arriyé, arriyek* (iz.): 1. stone 2. kitchen sink / 1. piedra 2. fregadero.
- arrikóxkor, arrikóxkorra, arrikóxkorrak* (iz.): pebble / piedrecilla.
- arrimáu da, arrimátzea* (ad.): to bring or come close / arrimar(se).
- arritúte* (pred. adj.): surprised / sorprendido.
- arró, arrué, arrúek* (izond.): conceited, pretentious / pretencioso.
- arrotú da, arrótzea* (ad.): to become proud / enorgullecerse.
- arroz, arrozá, arrózak* (iz.): rice / arroz.
- artabúru, artabúrue, artabúruek* (iz.): 1. ear of corn 2. clumsy, silly / 1. mazorca 2. atolondrado.

- árte* (adb.): up to, until / hasta.
árte, ártie, ártiek (iz.): art / arte.
árti(e)n (adb.): between / entre.
artista, artístie, artístak (iz.): artist / artista.
artístiko, artístikue, artístikuek (izond.): artistic / artístico.
artó, artué, artúek (iz.): corn / maíz.
artú du, ártzeu (ad.): to take / tomar.
artzái, artzayé, artzáyek (iz.): shepherd / pastor.
ása, ásie, ásak (iz.): handle / asa, mango.
asarrárazi du, asarrárazteu (ad.): to make angry / hacerle enfadar a alguien.
asarráu da, asarrátzea (ad.): to get angry / enfadarse.
asarré, asarríe, asárriek (iz.): anger / enfado.
así du/da, ásteu/ástea (ad.): to begin / empezar.
así(e)ra, así(e)rie, así(e)rak (iz.): beginning / comienzo.
asignátura, asignáturie, asignáturak (iz.): course / asignatura.
askatásun, askatásune, askatásunek (iz.): freedom / libertad.
askáu du, askátzeu (ad.): to free / liberar.
askó (adb.): a lot / mucho.
askotán (adb.): often, frequently / frecuentemente.
ásma, asma, ásmak (iz.): asthma / asma.
asmakízun, asmakízune, asmakízunek (iz.): invention / invención.
asmáu du, asmátzeu (ad.): to make up / inventar.
asmó, asmué, asmúek (iz.): plan, intention / plan, intención.
aspaldí (adb.): long time ago / hace mucho.
aspaldíko! (izond.): used as an exclamation upon meeting again someone not seen for a long time / ¡tanto tiempo!, exclamación al encontrar de nuevo a un viejo conocido.
aspaldíko, aspaldíkue, aspaldíkuek (izond.): old, of long time ago / de antaño.
aspegárrri, aspegárrriye, aspegárrriyek (izond.): boring / aburrido.
aspermén, asperména, asperménak (iz.): boredom / aburrimiento.
aspertú du/da, aspértzeu/aspértzea (ad.): to bore; to get bored / aburrir(se).
aspirádora, aspirádorie, aspirádorak (iz.): vacuum cleaner / aspiradora.
aspirína, aspirínie, aspirínak (iz.): aspirine / aspirina.
astakéi, astakéye, astakéyek (iz.): exaggerated action / burrada, exageración.
astápotro, astápotrue, astápotruek (izond.): stupid, uncouth / bruto, basto.
asté, astié, astíek (iz.): week / semana.
asteárte, asteártie, asteártiek (iz.): Tuesday / martes.
asteázken, asteázkena, asteázkenak (iz.): Wednesday / miércoles.
astebúkaera, astebúkaerie, astebúkaerak (iz.): weekend / fin de semana.
astebúru, astebúrue, astebúruek (iz.): Weekend / fin de semana.
astélen, astélena, astélenak (iz.): Monday / lunes.
astesántu, astesántue, astesántuek (iz.): Holy Week / Semana Santa.
astindú du, astíntzeu (ad.): to beat (a carpet or a person) / sacudir; dar una paliza.
astó, astué, astúek (iz.): donkey / burro.
asún, asuné, asúnek (iz.): nettle / ortiga.
atá, atíe, átak (iz.): duck / pato.
atakáu du, atakátzeu (ad.): to attack / atacar.

- atáke, atákie, atákiek* (iz.): attack / ataque.
- até, atié, atiek* (iz.): door / puerta.
- ateá du, ateátzeu* (ad.): take out / sacar.
- atentáu, atentáue, atentáuek* (iz.): terrorist assault / atentado.
- aterí* (adb.): clear sky / cielo despejado.
- aterpe, atérpie, atérpiek* (iz.): cover, esp. from the rain / refugio, esp. de la lluvia.
- atertú du, atértzeu* (ad.): to clear up after the rain / despejar.
- attáu du, aittátzeu* (ad.): to mention / mencionar.
- Attesántu, Attesántue, Attesántuek* (iz.): Pope, Holy Father / Papa, Padre Santo.
- átitite, áttittek* (iz.): grandfather / abuelo.
- atún, atuné, atúnek* (iz.): tuna / atun.
- atximúrka ein du, atximúrka (e)iteu* (ad.): to scratch / pellizcar.
- atximúrka, atximúrkie, atximúrka* (iz.): scratch / pellizco.
- atxó, atxué, atxúek* (iz.): old woman / anciana. (In informal settings, the younger population of Azpeitia-Basque speakers use this word to mean «girl». In Standard Basque the form *atso* is used to refer to «old women» / En contextos informales, la población joven de Azpeitia utiliza esta palabra con significado de «chica». En la variedad estándar, la forma *atso* se utiliza para hacer referencia a una «mujer mayor/anciana»).
- atxotú da, atxótzea* (ad.): to become an old woman / hacerse vieja.
- atxózar, atxózarra, atxózarra* (iz.): old woman (slightly despective) / anciana, vieja (algo despectivo).
- atxúr, atxurré, atxúrrek* (iz.): 1. hoe, 2. drunkenness / 1. azada, 2. borrachera.
- átzalde, átzaldie, átzaldiek* (iz.): evening / tarde.
- átze, átzie, átziek* (iz.): back / parte de atrás.
- átzea* (adb.): again / de nuevo.
- átzea botá du, átzea botatzeu* (ad.): to revoke, to reject / revocar, rechazar.
- átzeaka* (adb.): backwards / hacia atrás.
- atzeáka, atzeákaye, atzeákayek* (iz.): rejection / rechazo.
- atzeáu da, atzeátzea* (ad.): to delay, to postpone / atrasar.
- atzeáu, atzeáue, atzeáuek* (izond.): delayed; (mentally) retarded / atrasado; retrasado (mental).
- átzekalde, átzekaldie, átzekáldiek* (iz.): back side / parte de atrás.
- atzerrí, atzerríye, atzerríyek* (iz.): abroad, foreign land / extranjero.
- átzien* (adb.): in back / detrás, atrás.
- atzó* (adb.): last night / anoche.
- áu* (izord.): this / este.
- áuek* (izord.): these / estos.
- aukerá, aukeríe, aukérek* (iz.): opportunity, chance. / oportunidad.
- aulkí, aulkíyé, aulkíyek* (iz.): chair / silla.
- aumentáu da, aumentátzea* (ad.): increase / aumentar.
- auménto, auméntue, auméntuek* (iz.): increase / aumento.
- aundikéi, aundikéye, aundíkeyek* (iz.): show of greatness or wealth / ostentación de riqueza o importancia.
- aunditú da, aundítzea* (ad.): to grow, to become big / crecer.
- áurre ein du, áurre (e)iteu* (ad.): to confront / hacer frente.
- áurrea* (adb.): onward, (let's) go on / adelante.

aurreá du, aurreátzeu (ad.): to advance / adelantar.
áurreko, áurrekue, áurrekuek (izond.): in front, anterior / de delante.
aurreántzien (adb.): from now on / de ahora en adelante.
áurrie artú du, áurrie artzéu (ad.): to take the lead / tomar la delantera.
aurtén (adb.): this year / este año.
autobús, autobúse, autobúsek (iz.): bus / autobus.
áutz, autzé, áutzek (iz.): dirt, powder / polvo.
auzó, auzué, auzúek (iz.): neighborhood / vecindario.
auzokíde, auzokídie, auzokídiek (iz.): neighbor / vecino.
áyek (izord.): those over there (abs edo erg) / aquellos (abs o erg).
áyeneka ibilí da, áyeneka ibiltzea (V, *ai ene* ‘oh my!’ + *ka* ‘adverbializer’): to moan / lamentarse.
azá, azálazié, ázak (iz.): cabbage / col.
azafáta, azafátie, azafátak (iz.): stewardess / azafata.
azafrán, azafrána, azafrának (iz.): safran / azafrán.
azál, azalá, azálak (iz.): peel, skin of fruit / piel.
azénayo, azénayue, azénayuek (iz.): carrot / zanahoria.
azí, aziyé, aziyek (iz.): seed / semilla.
azkár / axkár (adb.): quickly / rápidamente.
azkén (pred. adj.): last / último. E.g.: *Peru azken geráu da* ‘Peru has arrived the last’ / ‘Peru ha quedado último’.
azkén, azkená, azkénak (izond.): final, last / último, final.
azkenéko, azkenékue, azkenékuek (izond.): last / último.
azoká, azokíe, azókak (iz.): market / mercado.
Azpeití(ye) (iz.): Azpeitia / Azpeitia.
azpéitiar, azpéitiarra, azpéitiarrak (izond.): Azpeitian, from Azpeitia / Azpeitiarra.
azpí, azpiyé, azpiyek (iz.): bottom / parte de abajo.
azpiyén (adb.): under / debajo.
aztú du, ázteu (ad.): to forget / olvidar.
azúkree, azúkrie, azúkriek (iz.): sugar / azúcar.

B

ba (junt.): then, so / pues.
ba- (aurrizk.): 1. affirmative prefix used with focalized synthetic verbs; 2. if (conditional prefix); whether, if (prefix in indirect questions) / 1. prefijo usado con verbos sintéticos para focalizar la afirmación. E.g.: *ba(d)ator atté* ‘father is coming’ / ‘(sí que) viene el padre’; *ba(d)ijue etxeá* ‘s/he is going home’ / ‘(sí que) va a casa’; 2. si (condicional o en preguntas indirectas). e.g. *ez baezu pagatzén eztizue emango* ‘if you don’t pay for it, they won’t give it to you’ / ‘si no pagas, no te lo van a dar’.
babá, babié, bábak (iz.): 1. blister; 2. dribble / 1. ampolla; 2. Baba.
bába, bábak (iz.): bean; / alubia.
bagói, bagoyé, bagóyek (iz.): wagon / vagón.
bai (adb.): yes / sí.
báita (adb.): also / también.
bajilla, bajillie, bajillak (iz.): dishes / vajilla.

- bajó, bajué, bajuék* (iz.): bass / bajo (instrumento).
bajú (pred. adj.): low / bajo. E.g.: *músikie bajú dao* ‘the music is low’ / ‘la música está baja’.
- bakállau, bakállau, bakállau* (iz.): cod / bacalao.
bakardáde, bakardádie, bakardádiek (iz.): loneliness / soledad.
bakarrík (adb.): 1. only 2. alone / solo.
bakazíyo, bakazíyue, bakazíyuek (iz.): holidays / vacaciones.
bakóitz, bakoitzé, bakoitzék (izord.): each (one) / cada.
balántzaka (adb.): stumbling / a trompicones.
baldá, baldié, baldak (iz.): shelf / balda, anaquel.
baldé, baldié, baldiek (iz.): pail, bucket / cubo, balde.
bále, bálíe, bálíek (iz.): pass / vale, pase.
balé, balié, baliék (iz.): whale / ballena.
baliénte, baliéntie, baliéntiek (izond.): courageous / valiente.
baliyó, baliyúe, baliyuek (iz.): price, value / valor.
balkóí, balkoyé, balkóyék (iz.): balconny / balcón.
bálla, bállie, bállak (iz.): fence / valla.
balóí, baloyé, balóyék (iz.): large ball / balón.
baloré, baloríe, balorík (iz.): 1. courage 2. value / l. valor, valentia 2. valor, valía.
báltza, báltzie, báltzak (iz.): raft / balsa.
baná (adb.): one (for) each / uno a cada uno. E.g.: *karamelo bana eman tziyoben* ‘s/he gave each of them a piece of candy’ / ‘les dio un caramelo a cada uno’.
banan-bánan (adb.): one by one / uno a uno.
banáu du, banátzeu (ad.): to distribute / distribuir, repartir.
bandá, bandié, bándak (iz.): band, music group / banda de música.
banderá, banderíe, bandérak (iz.): flag / bandera.
bankeró, bankerúe, bankéruek (iz.): banker / banquero.
bankéta, bankétie, bankétak (iz.): 1. stool / banqueta. 2. banquet / banqueta.
bankillo, bankíllue, bankílluek (iz.): bench / banquillo.
bánko, bánkue, bánkuek (iz.): 1. bank; 2. bench / banco.
bañáu du/da, bañátzeu/bañátzea (ad.): to bathe / bañar(se).
bañera, bañerie, bañérak (iz.): bath tub / bañera.
bañó (junt.): 1. than, comparative conj / que, conj comparativa. E.g.: *zu ni bañó txikiyo zea* / you are smaller than I am / ,tú eres más pequeño que yo’ 2. but, adversative conj used when the first conjoint is negative / sino, conj adversativa. E.g.: *ez ekarri patatak, arrautzek bañó* / don’t bring potatoes, but eggs’ / no traigas patatas, sino huevos’ 3. except, only, nothing but / sino, excepto, más que. E.g.: *emen lau katu bañó eztaude* ‘there is nothing but four cats here’ i.e. ‘there is hardly a soul here’ / ‘aquí no hay más que cuatro gatos’.
- bañú, bañué, bañúek* (iz.): bath / baño.
bápo (interj.): finished! (baby talk) / terminado (lenguaje infantil).
barberó, barberúe, barbéruek (iz.): barber / barbero.
baré (adb.): calm (said of the sea) / en calma, serena (mar).
baretú da, barétzea (ad.): to become calm / calmarse, apaciguarse.
baríz, baríze, barízék (iz.): varicous vein / variz.
barizéla, barizélie, barizélak (iz.): chickenpox / varicela.

barka éske (adb.): asking for forgiveness / pidiendo perdón.
barkamén, barkaména, barkaménak (iz.): apology, excuse / disculpa.
barkaména eskáu du, barkaména eskatzéu (ad.): to apologize, to excuse (oneself) / disculpar(se).
barkáu du, barkátzeu (ad.): to pardon, to forgive / perdonar.
barkillo, barkillue, barkilluek (iz.): rolled wafer / barquillo.
bárko, bárkue, bárkuek (iz.): boat / barco.
barrú, barrué, barrúek (iz.): inside / parte de dentro.
barrukó erropá, barrukó erropie, barruko erropak (iz.): underwear / ropa interior, muda.
basamórtu, basamórtue, basamórtuek (iz.): desert / desierto.
báserrri, báserrriye, báserrriyek (iz.): farm / caserío.
baserrítar, baserrítarra, baserrítarrak (iz.): farmer / granjero.
basílika, basílikie, basílikak (iz.): basilica / basílica.
báso, básue, básuek (iz.): glass / vaso.
basó, basué, basúek (iz.): forest / bosque.
básto, bástue, bástuek (izond.): rough, uncouth / basto.
bastói, bastoyé, bastóyek (iz.): walking stick / bastón.
bat (zenb.): one / uno.
báta, bátie, batak (iz.): robe / bata.
batallói, batallóye, batallóyek (iz.): batallion / batallón.
batasún, batasúne, batasúnek (iz.): unity (neologism) / unidad.
batayáu du/da, batayátzeu/batayátzea (ad.): to baptize / bautizar(se).
batáyo, batáyue, batáyuek (iz.): baptism / bautizo.
batazbéste, batazbéstie, batazbéstiek (iz.): average / promedio.
bateá (adb.): together / a una, juntos.
batekó, batekúe, batekuek (iz.): ace (cards) / as.
batél, batelá, batélak (iz.): type of boat / batel, tipo de barco.
bátez (Pro, *bat e ez*): nothing, not one / ni uno.
batéz e (adb.): mainly, mostly, especially / especialmente.
batidóra, batidórie, batidórak (iz.): blender / batidora.
batiú du, batítzeu (ad.): to beat (e.g. eggs) / batir.
batú du, bátzeu (ad.): to unite/ unir.
bátxe, bátxie, bátxiak (iz.): pothole; slump / bache.
bátxu(r)i, bátxuiye, bátxuiyek (iz.): garlic / ajo.
batzár, batzarrá, batzárak (iz.): meeting, reunion / reunión.
bátzuk (izord.): some / algunos.
bázkai, bázkaye, bázkayek (iz.): dinner / comida del mediodía.
bazkaldú du, bazkáltzeu (ad.): to have dinner / comer al mediodía.
bázpate (adb., *badaezpada ere*): just in case / por si acaso.
*baztér, bazterrá, baztérak*¹⁵ (iz.): corner / rincón.

15 *baztár, baztarrá, baztárak* formak ere erabiltzen dira.

baztertú du, baztértzeu (ad.): 1. to corner; to put in a corner; 2. to reject / 1. arrinconar
2. rechazar.

beá (izord.): he, she, it / él, ella.

bedeinkáu du, bedeinkátzeu (ad.): to bless / bendecir.

bedeinkáziyo, bedeinkáziyue, bedeinkáziyuek (iz.): blessing / bendición.

begí, begiyé, begíyek (iz.): eye / ojo.

begióker, begiókerra, begiókerrak (izond.): cross-eyed / bizco.

béi, beyé, béyek (iz.): cow / vaca.

béñ (adb.): once / una vez.

*béira eón da, béira eoteá*¹⁶ (ad.): to be watching / estar mirando.

beitú du, béitzeu (ad. *begiratu*): to look / mirar.

belañó, belañúe, belañuek (iz.): fog / niebla.

belár, belarrá, belárrak (iz.): grass / hierba.

*bélarri, bélarriye, bélarriyek*¹⁷ (iz.): ear / oreja.

belarrítako, belarrítakue, belarrítakuek (iz.): earring / pendiente.

beláun, beláuné, beláunek (iz.): knee / rodilla.

beláuníko (adb.): kneeling / de rodillas.

beleró, belérue, beléruek (iz.): sail boat / velero.

bélo, bélue, béluek (iz.): veil / velo.

belozídade, belozídadie, belozídadiek (iz.): speed / velocidad.

beltz, beltzá, béltzak (izond.): black / negro.

belztú du/da, bélzteu/béltzea (ad.): to blacken; to become black, to get a tan / oscurecer; ponerse negro o moreno, ennegrecerse.

bénetan (adb.): truthfully / de veras.

bénga (interj.): come on, let's go! / ¡venga, vamos!

bengántza, bengántzie, bengántzak (iz.): revenge / venganza.

bengáu da, bengátzea (ad.): to take revenge / vengar(se).

bénta, béntie, béntak (iz.): 1. sale 2. place where fish is sold in auction / 1. venta 2. lugar donde.

bentajá, bentajíe, bentájak (iz.): advantage / ventaja.

ber, berrá, bérrak (iz.): job, work / trabajo, tarea.

berakó, berakúe, berákuek (iz.): diarrhea / diarrea.

berandú (adb.): late / tarde.

bérbo, bérbue, bérbuek edo adítz, adítzé, adítzek (iz.): verb / verbo.

berdé, berdié, berdiék (izond.): 1. green 2. obscene / 1. verde 2. verde, obsceno.

berdekéi, berdekéye, berdekéyek (iz.): obscene comment / verdulería, dicho obsceno.

berdindú du, berdíntzea (ad.): to make even / igualar.

berdíñ, berdíñé, berdíñek (izond.): same / mismo.

16 *béire* forma ere erabiltzen da.

17 Hitz honek *belárri, belárriye, belárriyek* formak ere baimentzen ditu (Hualde & Beristain, 2017).

- berdñ-berdñe* (adb.): same / mismo, igualito.
berdurá, berdurie, berdúrak (iz.): vegetables / verdura.
beréz (adb.): by nature / por naturaleza, de por sf. E.g.: *orí ezta aldaukó, berez da olakúe* ‘that one is not going to change, s/he is like that by nature’ / ‘ese/-a no te va a cambiar, es así por naturaleza’.
beró, berué, berúek (iz., izond.): 1. heat 2. hot / 1. calor 2. caliente.
berotú dulda, berótzeu/berótzea (ad.): to warm up / calentar(se).
berri, berriyé, berriyek (izond.): new / nuevo.
berritú du, berrítzeu (ad.): to renovate / renovar.
berríze (adb., berriz ere): again / de nuevo.
berrúga, berrúgie, berrúgak (iz.): mole (skin) / verruga.
bertán (adb.): right there / allí mismo.
bértzo, bértzue, bértzuek (iz.): verse, poem / verso, poema.
bertzólai, bertzólaye, bertzólayek (iz.): oral poet, versesinger / versolari.
berún, beruné, berúnek (iz.): lead / plomo.
besó, besué, besúek (iz.): arm / brazo.
béste, béstie, béstiek (izord.): other, another / otro.
beté da/du, betétzeal/betétzeu (ad.): to fill / colmar, llenar(se) completamente.
beteká, betekáye, betekáyek (iz.): repletion / llenazo, hartazgo.
beténayo, beténayue, beténayuek (iz.): veterinarian / veterinario.
betí (adb.): always / siempre.
betié, betié, betiék (izond.): full / lleno.
betondó, betondúe, betónduek (iz.): frown / entrecejo, ceño.
betún, betuné, betúnek (iz.): shoe polish / betún.
bezelákotxe, bezelákotxie, bezelákotxiek (adb.): like / como.
bezíno, bezínue, bezínuek (iz.): neighbors in a building / vecinos en un edificio.
bézpera, bézperie, bézperak (iz.): eve / víspera.
bi (zenb.): two / dos.
biajáú du, biajátzeu (ad.): to travel / viajar, ir de viaje.
biáje, biájie, biájiek (iz.): trip / viaje.
bialdú du, biáltzeu (ad.): to send / enviar.
biberói, biberóye, biberóyek (iz.): baby bottle / biberón.
Bíblia, Bíblia, Bíbliak (iz.): Bible / Biblia.
bidé, bidié, bidiek (iz.): path, road / camino.
biderkáu du, biderkátzeu (ad.): to multiply / multiplicar.
bidérketa, bidérketie, bidérketak (iz.): multiplication / multiplicación.
bidói, bidoyé, bidóyek (iz.): barrel / bidan.
bigóte, bigótie, bigótiék (iz.): moustache / bigote.
biún, biuné, biúnek (izond.): soft / blando.
bíkaiñ, bikañé, bikañek (iz.): A grade / sobresaliente (nota).
bíki, bíkiye, bíkiyek edo *bíxki, bíxkiye, bíxkiyek* (iz.): twin / gemelo.
bikó, bikúe, bikúek (iz.): two (cards) / dos (naipes).
bildúrta, bildúrtye, bildúrtyek (izond.): fearful / miedoso.
bildurtú da, bildúrtzea (ad.): to get scared / asustarse.
billé ibillí da, billé ibíltzea (ad.): to be looking for / andar buscando.
billéte, billétié, billétiék (iz.): bill, note, ticket / billete.

- billobá, billobá, billóbak* (iz.): grandson, granddaughter / nieto, -a.
billuzík (adb.): naked / desnudo.
biñáka edo *biñéka* (adb.): two by two / de dos en dos.
biótz, biotzá, biótzak (iz.): heart / corazón.
biribíll, biribílle, biribíllek (iz., izond.): 1. round 2. circle / 1. redondo 2. círculo.
bistá, bistié, bístak (iz.): sight, view / vista.
bitárte, bitártie, bitártiek (iz.): interlude, intercalation / intermedio.
bitártien (adb.): 1. in between 2. in the meantime / 1. entre 2. mientras tanto. E.g.:
bitartien zeba etzuez dendá? ‘in the meantime, why don’t you go to the store?’ / mien-
 tras tanto ¿por qué no vas a la tienda?’
biundú du, biúntzeu (ad.): to soften / ablandar.
biuné (izond.): soft / suave, blando.
biurrikéi, biurrikeye, biurrikeyek (iz.): mischief / barrabasada.
bixigú, bixigúe, bixigúek (iz.): sea bream / besugo.
bixitá, bixitíe, bixítak (iz.): visit / visita.
bixitáu du, bixitátzeu (ad.): to visit / visitar.
biyér, bier (adb.): tomorrow / mañana.
bizí da, bizítzea (ad.): to live / vivir.
bizí, biziyé, bizíyek (iz.): life / vida.
bizík (adb.): alive / vivo.
bizikléta, bizikléte, biziklétak (iz.): bicycle / bicicleta.
bizimódu, bizimódue, bizimóduek (iz.): way of life / modo de vida.
bíziyo, bíziyue, bíziyuek (iz.): vice / vicio.
bizér, bizerrá, bizérrak (iz.): beard / barba.
bizerdún, bizerdúne, bizerdúnek (izond.): bearded / barbudo.
bizkáiera, bizkáierie, bizkáierak (iz.): Biscayan Basque dialect / dialecto vizcaíno.
bizkáitar, bizkáitarra, bizkáitarrak (izond.): Biscayan / vizcaíno.
Bízkaí, Bízkaíe, Bízkaíek (iz.): Biscay / Vizcaya, Bizkaia.
bizkár, bizkarrá, bizkárrek edo *bizkér, bizkerrá, bizkérrak* (izond.): quick, nimble / ágil.
bizkór, bizkorrá, bizkórrak edo *bixkór, bixkorrá, bixkórrak* (izond.): quick, nimble /
 ágil.
bizkortú du/da, bizkórtzeu/bizkórtzea (ad.): to quicken / agilizar(se).
blúsa, blúsie, blúsak (iz.): blouse / blusa.
bolánte, bolántie, bolántiek (iz.): steering wheel/volante.
boletín, boletíne, boletínek (iz.): bulletin / boletín.
bolígrafo, bolígrafue, bolígrafuek (iz.): ballpen / bolígrafo.
bonbilla, bonbíllie, bonbíllak (iz.): lightbulb / bombilla.
borobíl, borobílle, borobíllek (iz.): circle / círculo.
borondáte, borondátie, borondátiek (iz.): will / voluntad.
borradóre, borradórie, borradóriek (iz.): eraser; draft / borrador.
borragóma, borragómie, borragómak (iz.): pencil eraser / goma de borrar.
bost (zenb.): five / cinco.
bostekúe emán du, bostekúe ematéu (ad.): shake hands / dar la mano.
bostéun (zenb.): five hundred / quinientos.
botá du, botátzeu (ad.): to throw; to throwaway / tirar, echar.

*botá, botié, bótak*¹⁸ (iz.): 1. boot 2. winebag / bota (calzado o de beber).
bótaka (e)in du, bótaka (e)itéu (ad.): to vomit / vomitar.
botilla, botillie, botíllak (iz.): bottle / botella.
bóto, bótue, bótuek (iz.): vote / boto.
botói, botoyé, botóyek (iz.): button / botón.
bróma, brómie, brómak (iz.): joke / broma.
brómatan (adb.): jokingly / en broma.
buéltaka (adb.): rolling / a vueltas.
bueltau da, bueltátzea (ad.): to return / volver.
buítre, buítrie, buítriek (iz.): vulture / buitre.
bukáera, bukáerie, bukáerak (iz.): end / fin, final.
bukáu du/da, bukátzeu/bukátzea (ad.): to finish / terminar(se).
búlla, búllie, búllak (iz.): scream / chillido, bulla.
búllaka (adb.): screaming / chillando.
bultzáu du, bultzátzeu (ad.): to push / empujar.
burbúja, burbújie, burbújak (iz.): bubble / burbuja.
burú, burué, burúek (iz.): head / cabeza.
buruáundi, buruáundiye, buruáundiye (izond.): big-headed / cabezón, cabezudo.
burugóorra, burugóorra, burugóorrak (izond.): stubborn / terco/a.
burútik jóta daó, burútik jóta eótea (ad.): to be crazy / estar loco/a.
burúz (adb.): by heart / de memoria.
*buztán, buztaná, buztának*¹⁹ (iz.): tail / rabo, cola.
buztí du/da, buztítzeal/buztítzeu (ad.): to (get) wet / mojar(se).
buztí, buztiyé, buztíyek (izond.): wet / mojado/a.

D

damú, damué, damúek (iz.): repentance / arrepentimiento.
damutú da, damútzea (ad.): to repent / arrepentirse.
dána, dának (izord.): everything, all / todo.
dantzá (e)in du, dantzá (e)itéu (ad.): to dance / bailar, danzar.
dantzá, dantzié, dántzak (iz.): dance, ball/baile, danza.
daóneko (adb.): for now / para ahora, ya.
dardará, dardarie, dardarak (iz.): tremor / temblor.
debozíyo, debozíyue, debozíyuek (iz.): devotion / devoción.
dedikáu da, dedikátzea (ad.): to devote or dedicate oneself / dedicarse.
dedikáziyo, dedikáziyue, dedikáziyuek (iz.): dedication / dedicación.
defendíu da, defendítzea (ad.): to defend (oneself) / defender(se).

18 *bóta, bótie* formak ere onartzen dira. Hauei, ordea, gaztelania kutsua izatea egozten zaie.

19 *buztén, buztená, buzténak* formak ere erabiltzen dira.

- deféntza, deféntzie, deféntzak*: defense (also in sports) / defensa (también en deportes).
- deitú du, déitzeu* (ad.): to call / llamar.
- delfiñ, delfiñé, delfiñek* (iz.): dolphin / delfín.
- demóniyo, demóniyue, demóniyuek* (izond.): devil, little devil (said to children) / demonio, diablillo.
- demóntré* (interj.): darned! / demontres.
- dénbora, dénborie, dénborak* (iz.): time / tiempo.
- dendá, dendié, déndak* (iz.): store, shop / tienda.
- dentistá, dentistíe, dentístak* (iz.): dentist / dentista.
- deprimíu da, deprimítzea* (ad.): to get depressed / deprimirse.
- derétxo, derétxue, derétxuek* (iz.): right; Law / derecho; Derecho.
- derri(g)órrez* (adb.): mandatorily, obligatorily / necesariamente, de rigor.
- desagértu da, desagértzea* (ad.): to disappear / desaparecer.
- deséin du, deséintzeu* (ad.): to undo / deshacer.
- deséo, deséue, deséuek* (iz.): desire / deseo.
- desgastáu du, desgastátzeu* (ad.): to wear out / desgastar.
- desgrázi, desgráziye, desgráziyek* (iz.): mishap / desgracia.
- desiáu du, desiátzeu* (ad.): to desire / desear.
- desilúsiyo, desilúsiyue, desilúsiyuek* (iz.): disillusion, disappointment / desilusión.
- desilusionáu du/da, desilusionátzea/desilusionátzeu* (ad.): to disillusion, to disappoint / desilusionar(se).
- deskargáu du, deskargátzeu* (ad.): to unload / descargar.
- deskonfiantza, deskonfiantzie, deskonfiantzak* (iz.): mistrust / desconfianza.
- deskonfíau du, deskonfíatzeu* (ad.): to mistrust / desconfiar.
- deskuénto, deskuéntue, deskuéntuek* (iz.): discount / descuento.
- desmontáu du, desmontátzeu* (ad.): to dismount / desmontar.
- desnibél, desnibéla, desnibélak* (iz.): unevenness / desnivel.
- desobedeziú du, desobedeziúteu* (ad.): to disobey / desobedecer.
- desobédiente, desobédientie, desobédientiek* (izond.): disobedient / desobediente.
- desórden, desórdena, desórdenak* (iz.): disorder, disarray, mess / desorden.
- desordenáu du, desordenátzeu* (ad.): to disarray / desordenar.
- despedída, despedídie, despedídak* (iz.): goodbye / despedida.
- despedíu du/da, despedítzeu/despeditzea* (ad.): to say goodbye / despedir(se).
- dezidíu du, dezidítzeu* (ad.): to decide / decidir.
- diar, diarrá, diárrak edo búlla, búllie, búllak* (iz.): scream / grito.
- dibidíu du, dibidítzeu edo zatitú du, zatítzeu* (ad.): to divide, to distribute / dividir.
- dibortziáda, dibortziádie, dibortziádak* (iz.): divorce / divorciada.
- dibortziáu da, dibortziátzea* (ad.): to divorce / divorciar(se).
- dibortziáu, dibortziáue, dibortziáuek* (iz.): divorce(e) / divorciado.
- dibórtziyo, dibórtziyue, dibórtziyuek* (iz.): divorce / divorcio.
- diferénte, diferéntie, diferéntiek* (izond.): different / diferente.
- diferéntzi, diferéntziye, diferéntziyek* (iz.): difference / diferencia.
- diferéntziau du, diferéntziatzeu* (ad.): to differ; to distinguish / diferenciar(se).
- dijeríu du, dijerítzeu* (ad.): to digest / digerir.
- dijestíyo, dijestíyue, dijestíyuek* (iz.): digestion / digestión.
- diktadóre, diktadórie, diktadóriek* (iz.): dictator / dictador.

diktadura, diktadúrie, diktadúrak (iz.): dictatorship / dictadura.
diktáu, diktaué, diktáuek (iz.): dictation / dictado.
diputáziyo, diputáziyue, diputáziyuek (iz.): provincial government / diputación.
dirú, dirué, dirúek (iz.): money / dinero.
dirudún, dirudúne, dirudúnek (izond.): rich, wealthy / rico, adinerado.
disgustáu da, disgustátzea (ad.): to displease; to be displeased / disgustar(se).
disgústto, disgústue, disgústuek (iz.): disgust / disgusto.
dísco, dískue, dískuek (iz.): disk, record / disco.
diskusíyo, diskusíyue, diskusíyuek (iz.): discussion / discusión.
diskutíu du, diskutítzeu (ad.): to discuss / discutir.
diximúlau du, diximúlatzeu (ad.): to disguise, to conceal / disimular.
diximúlo, diximúlue, diximúluek (iz.): dissimulation / disimulo.
dizípulo, dizípulue, dizípuluek (iz.): disciple / discípulo.
dobláu du, doblátzeu (ad.): to fold / plegar.
dóble, dóblie, dóbliek (iz.): double / doble.
dokuméntu, dokuméntue, dokuméntuek (iz.): document / documento.
domináu du, dominátzeu (ad.): to dominate / dominar.
domináziyo, domináziyue, domináziyuek (iz.): domination / dominio.
donánte, donántie, donántiek (iz.): donor / donante.
donazíyo, donazíyue, donazíyuek (iz.): donation, gift / donación.
dósi, dósiye, dósiyek (iz.): dose / toma, dosis.
dotoré (izond., adb.): elegant(ly) / elegante(mente).
dozéna, dozénie, dozénak (iz.): dozen / docena.
dudá, dudié, dúdak (iz.): doubt / duda.
dútxa, dútxie, dútxak (iz.): ducha.
dutxáu da, dutxátzea (ad.): to take a shower / ducharse.

E

e (adb.): also / también.
e(g)arrí, e(g)arríye, e(g)arríyek (iz.): thirst / sed.
é(g)uardi, é(g)uardiye, é(g)uardíyek (iz.): 1. Midday, 2. midday meal / 1. mediodía 2. comida del día.
e(g)ún, e(g)uné, e(g)únek (iz.): day / día.
e(g)únero (adb.): every day / cada día.
e(g)unéz (adb.): in the day / por el día, de día.
e(g)únnon (iz.): good morning (salutation) / buenos días (saludo).
ean (ad.): to drink / beber.
eár, earrá, eárrak (izond.): nice / bueno.
earkí (adb.): very well, beautifully / perfectamente, hermosamente.
ebakí, ebakíye, ebakíyek (iz.): cut / corte.
ebanjélista, ebanjélistie, ebanjélistak (iz.): evangelist / evangelista.
ebanjéliyo, ebanjéliyue, ebanjéliyuek (iz.): gospel / evangelio.
edadé, edadé, edadéek (iz.): age / edad.
edadéko, edadékue, edadékuek (izond.): old / mayor, de edad.

- edái, édaye, édayek*²⁰ (iz.): drink / bebida.
edifíziyo, edifíziyue, edifíziyuek (iz.): building / edificio.
efékto, eféktue, eféktuek (iz.): effect, impression / impresión.
égan (adb.): flying; quickly / volando; muy rápido.
égi, égiye, égiyek (iz.): truth / verdad.
egoáize, egoáizie, egoáiziek (iz.): south wind / viento del sur.
egó, egué, egúek (iz.): wing; fin / ala; aleta.
egoísta, egoístie, egoístak (izond.): egoist / egoísta.
egósí du, egósteu (ad.): to boil, to cook / cocer, cocinar.
egúr, egurré, egúrrek (iz.): wood, timber / leña, madera.
egurrézko, egurrézkue, egurrézkuek (izond.): wooden / de madera.
eizién ibillí da, eizién ibiltzeá (ad.): to hunt / andar de caza, cazar.
ejértzito, ejértzitue, ejértzituek (iz.): army / ejército.
ejertzíziyo, ejertzíziyue, ejertzíziyuek (iz.): exercise / ejercicio.
ekarrí du, ekártzeu (ad.): to bring / traer.
ekipáje, ekipájie, ekipájiek (iz.): luggage / equipaje.
ekípo, ekípue, ekípuek (iz.): team / equipo.
eláu, elaué, eláuek (iz.): ice cream / helado.
eldú, eldué, eldúek (izond.): ripe / maduro.
ele(g)ánte, ele(g)ántie, ele(g)ántiek (izond.): elegant / elegante.
elejú du, elejítzeu edo aukeráu du, aukerátzeu (ad.): to choose / elegir.
elektrizidade, elektrízidadie, elektrízidadiék (iz.): electricity / electricidad.
elektrizista, elektrízistie, elektrízistak (iz.): electricist / electricista.
elekzíyo, elekzíyue, elekzíyuek (iz.): election / elección.
eleménto, eleméntue, eleméntuek (iz.): element; guy / elemento; individuo.
elizá, elizíe, elizak (iz.): church / iglesia.
elkartú da, elkártzea (ad.): to get together / reunirse.
eltxó, eltxué, eltxúek edo moskíto, moskítue, moskítuek (iz.): mosquito / mosquito.
elúr, elurré, elúrrek (iz.): snow / nieve.
elurbústi, elurbústiye, elurbústiyeek (iz.): sleet / aguanieve.
emakúme, emakúmie, emakúmiék (iz.): woman / mujer.
emán du, emáteu (ad.): 1. to give; 2. to carry / 1. dar; 2. llevar.
emé, emié, emiék (iz.): female (said of animals) / hembra (de animal).
eméndik áurree (adb.): from now on / de ahora en adelante.
emerétzi (zenb.): nineteen / diecinueve.
emezázpi (zenb.): seventeen / diecisiete.
emezórtzi (zenb.): eighteen / dieciocho.
enána, enánie, enának (iz.): female dwarf / enana.
enáno, enánue, enánuek (iz.): male dwarf / enano.
enbajáda, enbajádie, enbajádak (iz.): embassy / embajada.
enbidióso, enbidiósue, enbidiósuek (izond.): envious / envidioso.

20 Hitz honetan d>r aldaketa baimentzen da Azpeitiko hitzun batzuetan. Honela, *érari, éraríye, éraríyek* formak onartuz (ikus Hualde & Beristain, argitarabidean-a).

enbolbíu du, enbolbítzeu (ad.): to wrap / envolver.
enemígo, enemígue, enemíguek (iz.): enemy / enemigo.
enkargáu du, enkargátzeu (ad.): to commission / encargar.
enkargáu, enkargáue, enkargauék (iz.): person in charge / encargado.
enkargú, enkargúe, enkarguek (iz.): commission / encargo.
enkuésta, enkuéstie, enkuéstak (iz.): poll, survey / encuesta.
enpatxáu da, enpatxátzea (ad.): to get indigestion / empacharse.
enpatxó, enpatxúe, enpatxuek (iz.): indigestion / empacho.
enpolláu du, enpollátzeu (ad.): to cram, to study hard / empollar.
enpollói, enpollóye, enpollóyek (izond.): bookworm (male) / empollón.
enpollóna, enpollónie, enpollónak (izond.): bookworm (female) / empollona.
enprésa, enprésie, enprésak (iz.): enterprise / empresa.
enredáu du/da, enredátzeal/enredátzeu (ad.): to entangle, to get entangled / enredar(se).
ensaláda, ensaládie, ensaládak (iz.): salad / ensalada.
enterráu du, enterrátzeu (ad.): to bury / enterrar, dar tierra.
entiérro, entiérrue, entiérruek (iz.): burial / entierro.
entráda, entrádie, entrádak (iz.): entrance / entrada.
entregáu du, entregátzeu (ad.): to deliver / entregar.
entreténíu du, entreténítzeu (ad.): to entertain / entretener.
entzaiáu du, entzaiátzeu (ad.): to try, to rehearse / ensayar.
entzáio, entzáyue, entzáyuek (iz.): rehearsal / ensayo.
entzún du, entzúteu (ad.): to listen, to hear / oír, escuchar.
eo edo o (junt.): 1. or; 2. approximately, about / 1. o; 2. a eso de. E.g.: *ordúbitako eo allaukó gea* ‘we will arrive around two o’clock’ / ‘llegaremos a eso de las dos’.
eón da, eótea (ad.): to be, to stay / estar.
eonóiz (zenbtz.): any time / en cualquier tiempo, cualquier día.
eónon (zenbtz.): anywhere / (en) dondequiera.
eóze (zenbtz.): anything / cualquier cosa.
eozéiñ (zenbtz.): anybody / quienquiera.
epél, epelá, epélak (izond.): mild (temperatura) / templado (temperatura).
epeldú du, epéltzeu (ad.): to warm up / templar, entibiar.
epér, eperrá, epérrak (iz.): partridge / perdiz.
er(re)lójó, er(re)lójue, er(re)lójuek (iz.): watch, clock / reloj.
*éra, érie, érak edo modú, modué, modúek*²¹ (iz.): form / modo.
éranun (iz.) (adb.): day before yesterday / antes de ayer.
erabáki, erabákiye, erabákiyek (iz.): decision / decisión.
eragíñ, eragíñe, eragíñek (iz.): influence, clout / influencia, poder.
erakútzi du, erakúzteu (ad.): 1. to show 2. to teach / enseñar.
erantzún, erantzúne, erantzúnek (iz.): answer, reply / respuesta.
*eráztun, éráztune, éráztunek*²² (iz.): ring (jewel) / anillo.

21 Hitz honek baimentzen ditu *morú, morué, morúek* formak ere (Hualde & Beristain, argitarabidean-a).

22 Hitz honek baimentzen ditu *éraztun, éráztune, éráztunek* formak ere.

- érdera, érderie, érderak* (iz.): Spanish language / lengua castellana.
erdí, erdiyé, erdíyek (iz.): 1. half 2. middle / 1. mitad; 2. medio.
erdíbana (adb.): fifty-fifty, half for each / a medias (en un reparto).
érdizka (adb.): so so, half done / así así, a medias.
eriótz, eriótza, eriótzak (iz.): death / muerte.
eriú du/da, erítzeu/erítzea (ad.): to (get) hurt / herir(se).
erlé, erlié, erlíek (iz.): bee / abeja.
ermitá, ermitié, ermitak (iz.): hermitage / ermita.
erói da, eróitzea (ad.): to fall / caer(se).
erosí du, erósteu (ad.): to buy / comprar.
erramiénta, erramiéntie, erramiéntak (iz.): tool / herramienta, cacharro.
errátz, erratzá, errátzak (iz.): broom / escoba.
erratzá pasau du, erratzá pasatzéu (ad.): to sweep / barrer.
erré du/da, errétzeu/errétzea (ad.): to burn / quemar(se).
erre(g)álau du, erre(g)álatzeu (ad.): to give as a gift / regalar.
erre(g)álo, erre(g)álue, erre(g)áluek (iz.): gift / regalo.
erregé, erregíe, erregíek (iz.): king / rey.
erregiñ, erregiñe, erregiñek (iz.): queen / reina.
erreká, errekíe, errekak (iz.): stream / riachuelo.
errekáu, errekáue, errekáuek (iz.): errand / recado.
errémeyo, errémeyue, errémeyuek (iz.): remedy / remedio.
errén, errená, errénak (iz.): limp / cojera.
errespétau du, errespétatzeu (ad.): to respect / respetar.
errespéto, errespétue, errespétuek (iz.): respect / respeto.
erréta (izond.): 1. burnt; 2. exhausted, lacking energy / 1. quemado 2. falta de energía.
erretráto, erretrátue, erretrátuek edo *argázki, argázkiye, argázkiyek* (iz.): portrait / retrato, foto.
erreúsai, erreúsaiye, erreúsayek (iz.): smell of burning / olor a quemado.
erréx, errexá, erréxak (izond.): easy / fácil.
*erréx*²³ (adb.): easily / fácilmente.
errezáu du, errezátzeu (ad.): to pray / rezar.
errí, erriyé, erríyek (iz.): village, country / pueblo, país.
errobéra, errobérie, errobérek (iz.): wheel / rueda.
erroméi, erroméye, erromeyek (iz.): festive gathering, normally at a local shrine / romería, verbena.
erropá, erropíe, erropak (iz.): clothes / ropa, vestido.
errósaio, errósayue, errósayuek (iz.): rosary / rosario.
errudún, errudúne, errudúnek edo *kulpáble, kulpáblie, kulpábliek* (izond.): guilty / culpable.
esáera, esáerie, esáerak (iz.): saying / dicho.
esámiñ, esámiñe, esámiñek (iz.): exam / examen.

23 *erréz* forma ere erabiltzen da adberbio gisa.

esán du, esatéu (ad.): to say / decir.
eskalé, eskalíe, eskáliek (iz.): beggar / mendigo.
eskándalo, eskándalue, eskándaluek (iz.): scandal / escándalo.
eskapárate, eskapáratie, eskapáratiek (iz.): showcase / escaparate.
eskapáu da, eskapátzea (ad.): to escape / escapar.
eskáu du, eskátzeu (ad.): pedir / to ask for.
eskéla, eskélie, eskélak (iz.): death notice / esquela.
éskerrak emán ditu, éskerrak emateitú (ad.): to thank, to give thanks / agradecer, dar las gracias.
eskerrík asko: thank you / gracias.
eskertú du, eskértzeu (ad.): to thank / agradecer.
eskértzarreko, eskértzarrekue, eskértzarrekuek (izond.): ungrateful / desagradecido.
eskién ibillí da, eskién ibiltzeá (ad.): to beg / mendigar.
esklabízau du, esklabízatzea (ad.): to enslave / esclavizar.
*esklabó, esklabúe, esklabúek*²⁴ (iz.): slave / esclavo.
eskóla, eskólie, eskólak (iz.): school / escuela.
eskopéta, eskopétie, eskopétak (iz.): rifle / escopeta.
eskritó(r)iyo, eskritó(r)iyue, eskritó(r)iyuek (iz.): desk / escritorio.
eskú, eskué, eskúek (iz.): hand / mano.
eskubí, eskubíye, eskubíyek (iz.): right (hand) / derecha.
eskulán, eskulána, eskulának (iz.): craft / artesanía, manualidad.
eskumútur, eskumúture, eskumúturek (iz.): wrist / muñeca (de la mano).
eskurtziyo, eskurtziyue, eskurtziyuek edo *ibilláladi, ibilláladiye, ibilláladiyek* (iz.): excursion / excursión.
esné, esnié, esniék (iz.): milk / leche.
espantáu du, espantátzeu (ad.): to scare away / espantar, ahuyentar.
esperántza, esperántzie, esperántzak (iz.): hope / esperanza.
esperiéntzi, esperiéntziye, esperiéntziyek (iz.): experience / experiencia.
espiáu du, espiátzeu (ad.): to spy / espiar.
espíritu, espíritue, espírituek (iz.): spirit / espíritu.
esplikáu du, esplikátzeu (ad.): to explain / explicar.
esplikáziyo, esplikáziyue, esplikáziyuek (iz.): explanation, explicación.
esplosíyo, esplosíyue, esplosíyuek (iz.): explosion / explosión.
esplotáu du, esplotátzeu (ad.): to explode / explotar.
espónja, espónjie, espónjak (iz.): sponge / esponja.
estazíyo, estazíyue, estazíyuek (iz.): station / estación.
esté, estié, estíek (iz.): intestine / intestino.
estimáu du, estimátzeu (ad.): to appreciate, to be grateful, to esteem / estimar, apreciar, agradecer.
estiráu da, estirátzea (ad.): to stretch / desperezarse.
estirói, estiróye, estiróyek (iz.): pull / estirón.

24 Hitz honek baimentzen ditu *esklábo, esklábue, esklábuek* formak ere. Halere, gaztelaniarako kutsu nabarmenagoa izatea azpimarratu zuten hiztegia irakurri zuten azpeitiarrek.

estorbáu du, estorbátzeu edo *molestáu du, molestátzeu* (ad.): to bother, to get in the way / estorbar.

estorbú, estorbúe, estórbuek (iz.): bother / molestia, estorbo.

estropáda, estropádie, estropádak (iz.): regatta / regata, competición de traineras.

estropeáu du, estropeátzeu (ad.): to spoil / estropear.

estropúz (e)in du, estropúz (e)iteu (ad.): to trip / tropezar.

estú, estué, estúek (izond.): narrow / estrecho.

estudiáu du, estudiátzeu edo *ikaxí du, ikáxteu* (ad.): to study / estudiar.

estúdiyo, estúdiyue, estúdiyuek (iz.): study / estudio.

estutú du/da, estútzeu/estútzea (ad.): 1. tighten 2. to worry / 1. apretar. 2. apurar(se).

etorrí da, etórtzea (ad.): to come / venir.

etorrí, etorríye, etorríyek (iz.): fluency / oratoria, labia.

etxé, etxié, etxiék (iz.): house / casa.

etxekó, etxekúe, etxekúek (iz.): familiar / familiar.

etxekoándre, etxekoándrie, etxekoándrak (iz.): housewife / ama de casa.

etxezúlo, etxezúlue, etxezúluek (izond.): home-loving / apegado a la casa, que sale poco de casa.

etzán da, etzátea (ad.): to lie down / tumbarse.

etzí (adb.): day after tomorrow / pasado mañana.

eukí du, eukítzeu (ad.): to have / tener.

eulí, euliyé, eulíyek (iz.): fly / mosca.

éun (zenb.): a hundred / cien.

eurí, euriyé, euríyek (iz.): rain / lluvia.

éuro, éurue, éuruek (iz.): euro / euro.

euskáldun, euskáldune, euskáldunek (izond.): Basque, Basque speaker / vasco, vasco-parlante.

éuskera, éuskerie, éuskerak (iz.): Basque language / lengua vasca.

eutzí du, éuzteu edo *eldú du, éltzeu* (ad.): to hold / sostener, agarrar.

éuzki, éuzkiye, éuzkiyek (iz.): sun / sol.

ewaldí, ewaldíye, ewaldíyek (iz.): weather / tiempo (meterológico).

exerí da, exértzea (ad.): to sit / sentarse.

ez (adb.): no, not / no.

ezagún, ezagúne, ezagúnec (izond.): known; acquaintance / conocido.

ezautú du, ezáutzeu (ad.): to know, to be acquainted with / conocer.

ezérrez (Pro, ezer+ere+ez): nothing / nada.

ezezágun, ezezágune, ezezágunek (izond.): unknown / desconocido.

ezík (adb.): except / salvo, excepto.

ezín du, ezín izeteu (ad.): not to be able / no poder. E.g.: *ezin det ekarrí* ‘I cannot bring it’ / ‘no puedo traerlo’; *okerro eziñ* ‘it couldn’t be worse’ / ‘peor imposible’.

eziñezko, eziñezkue, eziñezkuek edo *inposible, imposible, imposiblek* (izond.): impossible / imposible.

ezizén, ezizéna, ezizénak (iz.): nickname / mote, apodo.

ezkáz, ezkazá, ezkázak edo *exkáx, exkaxá, exkákak* (izond.): little, of little value / escaso, menudo, de poco valor.

ezkeó (junt.): if, provided that, in case of / supuesto que, en caso de. E.g. *etorri ezkeo* ‘in case of coming’ / ‘en caso de venir’.

ezkér, ezkerrá, ezkérrak (iz.): left (hand) izquierda.
ezkerróneko, ezkerrónekue, ezkerrónekuek (izond.): thankful, grateful / agradecido.
ezkértiar, ezkértiarra, ezkértiarrak (izond.): left-handed / 1. zurdo; 2. de izquierdas.
ezkondú da, ezkóntzea (ad.): to marry / casar(se).
ezpañ, ezpañé, ezpañek (iz.): lip / labio.
ezpañetako, ezpañetakue, ezpañetakuek (iz.): lipstick / pintalabios.
ezpatá, ezpatie, ezpátak (iz.): sword / espada.
ezpatádantza, ezpatádantzie, ezpatádantzak (iz.): sword-dance / ezpatadantza, danza tradicional vasca de las espadas.
éztarri, éztarriye, éztarriyek (iz.): throat / garganta.
éztarriko miñ, éztarriko miñé, éztarriko miñék (iz.): throat ache / dolor de garganta.
eztí, eztiyé, eztiyek (iz.): honey / miel.
eztúl, eztulé, eztulék (iz.): cough / tos.
ezúr, ezurré, ezúrrek (iz.): bone / hueso.

F

fabórez (adb.): please / por favor.
fábrica, fábríkie, fábríkak (iz.): factory / fábrica.
faltá da, faltátzea (ad.): to lack / faltar.
famíli, famíliye, famíliyek (iz.): family / familia.
famosá, famosíe, famosák (izond.): famous (female) / famosa.
*famosó, famosúe, famosuek*²⁵ (izond.): famous (male) / famoso.
fanfarrói, fanfarróye, fanfarróyek (iz.): braggard / fanfarrón.
farmázi, farmáziye, farmáziyek (iz.): pharmacy / farmacia.
fáro, fárué, fáruék (iz.): lighthouse / faro.
*farolá, farolíe, farólak*²⁶ (iz.): street light / farola.
fedé, fedíe, fedíek (iz.): faith / fe.
fededún, fededúne, fededúnek (izond.): believer / creyente.
festá, festíe, féstak (iz.): party / fiesta.
fiáu da, fiátzea (ad.): to trust / fiarse.
fíla, fílie, fílak edo illerá, illeríe, illérak (iz.): row / fila.
fiñ, fiñé, fiñek (izond.): fine, well-behaved, honest / fino, cortés, honesto.
fláuta, fláutie, fláutak (iz.): flute / flauta.
flétxa, flétxie, flétxak (iz.): arrow / flecha.
flotáu du, flotátzeu (ad.): to float / flotar.
fóliyo, fóliyue, fóliyuek (iz.): folio / folio.
formál, formalá, formálak (izond.): formal / formal.

25 Hitz honen forma femenino zein maskulinoek baimentzen dituzte *famósol/famósa, famosuel/famósie*, formak ere. Halere, aurreko kasuan bezala, gaztelaniazko hitzaren kalko nabarmenagoa izatea leporatzen zaio, eta azentua silaba bat aurrerago izatea hobesten da.

26 Hitz honek hainbat azentu erakutsi ditzake: *faróla, farolíe, farólak*.

formaldú du/da, formáltzeu/formáltzea (ad.): to make or become formal / formalizar(se).
frallé, frallié, fralliek (iz.): monk, friar / fraile. *Cfr. praillé.*
frantzés, frantzesá, frantzésak (iz., izond.): French(man) / francés.
frantzésa, frantzésie, frantzésak (iz., izond.): Frenchwoman / francesa.
fregáu du, fregátzeu (ad.): to mop / fregar el suelo.
fregáu, fregaué, fregáuek (iz.): mopping / fregado del suelo.
fregóna, fregónie, fregónak (iz.): mop / fregona.
frenillo, frenillue, frenilluek (iz.): muscle under the tongue / frenillo.
frexkotú edo prexkotú du, frexkótzeu edo prexkótzeu (ad.): to become chilly (weather) / refrescar (el tiempo).
frexkó, frexkúe, frexkúek edo *prexkó, prexkúe, prexkúek* (izond.): fresh; chilly / fresco.
frontói, frontoyé, frontóyek (iz.): ball court or wall / frontón.
frutá, frutié, frútak (iz.): fruit / fruta.
fuból, fubolá, fubólak (iz.): football / fútbol.
fuérte, fuértie, fuértiek (izond.): strong / fuerte.
fundaménto, fundaméntue, fundaméntuek (iz.): judgement, sense / fundamento, sentido.
fusiláu du, fusilátzeu (ad.): to shoot with rifles / fusilar.
fusill, fusillé, fusillek (iz.): rifle / fusil.

G

gabé (posp): without / sin.
gabón, gabónak (iz.): Christmas / Navidades.
Gabón!: good night! (greeting) / ¡buenas noches!
Gabonégun, Gabonégune, Gabonégunek (iz.): Christmas day / día de nochebuena.
gái, gayé, gáyek (iz.): topic / tema.
gaixkí (adb.): badly / mal, de mala manera.
gaixó, gaixué, gaixúek (iz., izond.): sick, ill / enfermo.
gaixotásun, gaixotásune, gaixotásunek (iz.): illness / enfermedad.
gaixotú da, gaixótzea (ad.): to become ill / enfermar.
gaiztakéi, gaiztakéye, gaiztákeyek (iz.): mischief / travesura, travesura.
gaiztó, gaiztué, gaiztúek (izond.): bad, evil / malo, malvado.
gaiztotú da, gaiztótzea (ad.): to become evil / volverse malvado.
galánt, galantá, galántak (izond.): large, robust / grande, robusto.
gáldera, gálderie, gálderak (iz.): question / pregunta.
galdéu du, galdétzeu (ad.): to ask / preguntar.
galdú du/da, gáltzeu/gáltzea (ad.): to lose, to get lost / perder(se).
galléta, gallétie, gallétak (iz.): cookie, wafer / galleta.
ganáu, ganaué, ganáuek (iz.): cattle / ganado vacuno.
gánbara, gánbarie, gánbarak (iz.): chamber in a ship; attic / camarote; ático, desván.
gánora, gánorie, gánorak (iz.): sense, judgement / juicio, sentido.
ganorágabe, ganorágabie, ganorágabiek (izond.): senseless, thoughtless / sin sentido.
gañ, gañé, gañek (iz.): top / parte de arriba.
gáñea (adb.): besides / además.
gáñezka éin du, gáñezka eiteu (ad.): to overflow / rebosar.

*garbantzó, garbantzüe, garbántzuek*²⁷ (iz.): garbanzo bean / garbanzo.
garbí, garbiyé, garbíyek (izond.): clean / limpio.
garbitásun, garbitásune, garbitásunek (iz.): cleanliness / limpieza.
garbiú du, garbítzeu (ad.): to clean, to wash / lavar, limpiar.
gárbo, gárbue, gárbuek (iz.): jauntiness / garbo, confianza.
garí, gariyé, garíyek (iz.): wheat / trigo.
garrafói, garrafóye, garrafóyek (iz.): big bottle / garrafón.
garrátz, garratzá, garrátzak (izond.): sour, bitter / amargo.
garún, garuné, garúnek edo zerébro, zerébrue, zerébruek (iz.): brain / cerebro.
gas, gasá, gásak (iz.): gas / gas.
gasá, gásie, gásak (iz.): gauze / gasa.
gasolína, gasolínie, gasolínak (iz.): gasoline / gasolina.
gasolínera, gasolínerie, gasolínerak (iz.): gas station / gasolinera.
gastáu du, gastátzeu (ad.): to spend / gastar.
gatz, gatzá, gátzak (iz.): salt / sal.
gatzipéko, gatzipékue, gatzipékuek (*gatzik+gabe*) (izond.): without salt / soso, sin sal.
gáu, gaué, gáuek (iz.): night / noche.
gáur (adb.): today / hoy.
gáur egún (adb.): nowadays / hoy en día.
gauzá, gauzié, gáuzak edo gauzé, gauzié, gáuzek (iz.): thing / cosa.
gazí, gaziyé, gazíyek (izond.): salty / salado.
gazitú du, gazítzeu (ad.): to salt / salar.
gaztá, gatzayé, gatzáyek (iz.): cheese / queso.
gazté, gaztié, gatzíek (izond.): young / joven.
gaztetán (adb.): in one's youth / de joven.
gaztetásun, gaztetásune, gaztetásunek (iz.): youth / juventud (edad).
geáu du/da, geátzeu/geátzea (ad.): to stop / parar(se), detener(se).
géiketa, géiketie, géiketak (iz.): addition / suma (operación aritmética).
geitú du, géitzeu (ad.): to add / sumar.
geldí, geldiyé, geldíyek (izond.): slow / lento, parado.
geó (adb.): later / después, luego.
geráu du, gerátzeu (ad.): to stop; to stay; to remain / quedar, parar.
gerrá, gerrié, gérrak (iz.): war / guerra.
gerrí, gerriyé, gerriyek (iz.): waist / cintura.
gerrikó, gerrikúe, gerrikuek (iz.): belt / cinturón.
gertú (adb.): near / cerca.
gerturáu da, gerturátzea (ad.): to approach / acercarse.
géyen bat (adb.): most of all / sobre todo.
géyo (adb.): more / más.
gezúr, gezurré, gezúrrek (iz.): lie / mentira.
gezúrti, gezúrtiye, gezúrtyek (izond.): liar / mentiroso.

27 Hitz honek baimentzen ditu *garbantzo, garbántzue, garbántzuek* formak ere.

- gibél, gibelá, gibélak* (iz.): liver / hígado.
giltzurún, giltzurúne, giltzurúnek (iz.): kidney / riñón.
gipúzkerá, gipúzkerie, gipúzkerak (iz.): Gipuzkoan Basque dialect / dialecto guipuzcoano.
Gipúzku, Gipúzkué, Gipúzkuék (iz.): Gipuzkoa / Guipúzcoa, Gipuzkoa.
gitárra, gitárrie, gitárrak (iz.): guitar / guitarra.
gixája, gixájie, gixájak (izond.): poor woman / pobre mujer.
gixájo, gixájue, gixájuek (izond.): poor guy / pobre hombre.
gizén, gizená, gizenak (izond.): fat, fatty meat / grasa, gordo de la carne.
gizón, gizoná, gizonak (iz.): man / hombre.
gizondú da, gizóntzea (ad.): to become a man / hacerse hombre.
gizonésko, gizonéskue, gizonéskuek (izond.): male / hombre.
go(g)ó, go(g)ué, go(g)úek (iz.): intention, desire, will / intención.
go(g)ór, go(g)orrá, go(g)órrak (izond.): strong, hard, violent / fuerte, duro, violento.
go(g)ortásun, go(g)ortásune, go(g)ortásunek (iz.): hardness / dureza.
go(g)ortú du, go(g)órtzeu (ad.): to harden / endurecer.
go(g)óz kóntra (adb.): against one's will, by necessity / en contra de la voluntad, por necesidad. E.g. *au gogoz kontra ai naiz iten, ez nai detelako* 'I am doing this against my will, not because I like it' / 'lo hago contra mi voluntad, no porque quiera'.
gobernáu du, gobernátzeu (ad.): to govern, to direct / gobernar.
gobernú, gobernúe, gobernúek (iz.): government / gobierno.
gói, goyé, góyek (iz.): top / parte de arriba.
goitibéra, goitibérie, goitibérek (iz.): wooden child cart / goitibehera, especie de carrito que usan los jóvenes para bajar cuestras.
goiz, goizé, góizek (iz.): morning / mañana.
goizaldé, goizaldíe, goizáldiek (iz.): early morning / temprano por la mañana.
goizetík (adb.): early / temprano.
gólpe, gólpie, gólpiek (iz.): blow / golpe.
góna, gónie, gónak (iz.): skirt / falda.
gor, gorrá, górrak (izond.): deaf / sordo.
goráintzi, goráintziye, goráintziyek (iz.): greetings, regards / recuerdos.
gordé du, gordétzeu (ad.): to keep / guardar.
gordiñ, gordiñé, gordiñek (izond.): raw; green, not ripe / verde, no maduro; crudo.
gordiñík (pred. adj.): raw / crudo. E.g. *aragiyé gordiñík jan du* 's/he has eaten the meat raw' / 'se ha comido la carne cruda'.
gorpú, gorpué, gorpúek (iz.): corpse / cadáver.
gorpút, gorputzé, gorpútzeak (iz.): body / cuerpo.
gorrí, gorriyé, gorriyek (izond.): red / rojo.
gorringó, gorringúe, gorringuek (iz.): yoke / yema.
gorritásun, gorritásune, gorritásunek (iz.): redness / rojez.
gorritú da, gorrítzea (ad.): to redden / enrojarse.
gorrotó, gorrotúe, gorrótuek (iz.): hatred / odio.
gósai, gósaye, gósayek (iz.): breakfast / desayuno.
gosaldú du, gosáltzeu (ad.): to have breakfast / desayunar.
gosé, gosié, gosíek (iz.): hunger / hambre.
gosetú da, gosétzea (ad.): to become hungry / tener hambre.

gosetú, gosetúta (izond.): hungry, starved / hambriento.
gosík akátzen daó, gosík akátzen eótea (ad.): to be starving / estar muerto de hambre.
gotéra, gotérie, gotérak (iz.): drip / gotera.
goxóki, goxókiye, goxókiyek (iz.): candy / caramelo.
goxó, goxué, goxúek (izond.): sweet; delicious / dulce; sabroso.
gozozále, gozozálie, gozozáliek (izond.): sweet-toothed / goloso.
grádu, grádue, gráduek (iz.): grade; degree / grado.
granáte, granátie, granátiek (izond.): granate / granate.
gráno, gránue, gránuek (iz.): 1. grain 2. pimple / 1. grano (semilla); 2. grano (piel).
grásá, grasié, grásak (iz.): grease / grasa.
grípe, grípie, grípiek (iz.): influenza / gripe.
grix, grixé, gríxek (izond.): grey / gris.
guardiazíbil, guardiazíbill, guardiazíbillak (iz.): Guardia Civil, Spanish police(man) / guardia civil.
gudarí, gudaríye, gudaríyek (iz.): Basque soldier / soldado vasco.
gúraizek, gúraizek (iz.): scissors / tijeras.
guráso, gurasúe, gurasúek (iz.): parents / padres.
gurutzé, gurutzíe, gurútziek (iz.): cross / cruz.
gustáu zaio, gustátze zaio (ad.): to like / gustar.
gústó, gústue, gústuek (iz.): taste, gusto / gusto.
gústoko, gústokue, gústokuek (izond.): preferred / preferido.
gutxí (adb.): little / poco.
gútxi(ye)nez (adb.): at least / al menos.
gutxigórabera (adb.): more or less / más o menos.
gutxitú da, gutxítzea (ad.): to decrease, to diminish / disminuir.
guztí, guztiyé, guztiyek (izond.): everything / todo.

7. ERREFERENTZIAK

- Altuna, P. (1956). Azpeitiko euskerea aztertuz. *Euskera*, 1, 169-173.
- Altuna, P. (1985). Azpeitiko euskal ebakeraz. *Euskera*, 31(2), 333-340.
- Argoitia, J. A., Azkarate, N., & Gezuraga, X. (1998). *Eibarko euskararen esaerak eta bestelako berezitasun batzuk*. Eibar: Eibarko Udala.
- Aurrekoetxea, G. (2003). *Dimako etxe eta leku-izenak*. Dima: Dimako Udala.
- Aurrekoetxea, G. (2008). Sociolinguistic Variation in Dima Basque. *Euskalingua*, 12, 17-26.
- Aurrekoetxea, G. (2010). Sociolinguistic and Geolinguistic Variation in the Basque language. *Slavia Centralis*, 1, 88-100.
- Askoren artean. (2014). *Elhuyar hiztegia*. Durango/Usurbil: Elhuyar Fundazioa.
- Azpeitia, A. (2003). *Zestoarren erretolika: hitzen, esamoldeen eta atsotitzen bilduma*. Zestoa: Zestoako Udala.
- Azpiazu, A. (2009). *Gipuzkoako hegoaldeko euskara*. Legazpia: Burdinola.
- Basauri, S. & Sarasua, A. (2003). *Eibarko Hiztegi Etnografikoa*. Eibar: Eibarko Udala.
- Beristain, A. (2018). *Basque dialectal substrate in the realization of /s/ in L2 Spanish* (Master tesia). Urbana-Champaign: University of Illinois.
- Bonaparte, L. L. (1863). *Carte des sept provinces basques, montrant la délimitation actuelle de l'euscara*. Londres: Stanford's Geographical Establishment.
- Camino, I. (1994). Etxenike eta Aezkoako lekukotasun dialektologikoa. *Euskera*, 39(2), 417-434.
- Camino, I. (1999). Goñerriko hizkera (I). *ASJU*, 33(1), 5-78.
- Camino, I. (2000). Goñerriko hizkera (II). *ASJU*, 34(1), 137-196.
- Camino, I. (2001). Goñerriko hizkera (III). *ASJU*, 35(2), 445-509.
- Camino, I. (2003). Hego-nafarreraren egituraz. *FLV*, 94, 427-468.
- Camino, I. (2005). Arakilgo euskara: kokagunearen auzia eta daguen fidagarritasuna. *FLV*, 99, 265-286.
- De Rijk, R. (1970). Vowel interaction in Biscayan Basque. *FLV*, 5(2), 149-168.
- Del Castillo, V., Romo, J. A. & Giralt, B. (2001). *Azkoittiko euskerie*. Azkoitia: Azkoittiko Udala.
- Elexpuru, J. M. (2005). *Bergara aldeko berbak*. Bergara: Bergarako Udala.
- Etxebarria, T. (1965-1966). Lexicón del euskera dialectal de Eibar. *Euskera*, 10-11, 1-658.
- Fraile, I. & Fraile, A. (1996). *Oiartzungo hizkera*. Oiartzun: Oiartzungo Udala.
- Gaminde, I. (1992). *Urduliz eta Gatikako Herri hizkeren Azterketa Linguistikoa*. Deusto: Deustuko Unibertsitatea.
- Gaminde, I. (1997). *Gatikako Euskaraz*. Gatika: Gogoz.
- Gaminde, I. (2000). *Zamudio Berbarik Berba*. Bilbo: Labayru.
- Gaminde, I. (2002a). *Meñakako laminaren urregorria*. Meñaka: Meñakako Udala.
- Gaminde, I. (2002b). Leioako azentueraz. *FLV*, 90, 233-247.
- Gaminde, I. (2002c). Gaurko Bilboko Euskararen Ezaugarriak. In A. Arejita, A. Elejabeitia, C. Isasi & J. Otaegi (arg.), *El espacio lingüístico. Simposio 700 Aniversario* (391-414 or.). Deusto: Deustuko Unibertsitatea.
- Gaminde, I. (2002d). Bizkaiko euskararen ezaugarri fonologiko batzuen inguruan. *Euskalingua*, 1, 4-14.

- Gaminde, I. (2003a). *Zaldibar Berbarik Berba*. Zaldibar: Zaldibarko Udala.
- Gaminde, I. (2003b). Intonazio ereduak Zeanurín. *FLV*, 93, 287-308.
- Goikoetxea, J. (1967). Loyola inguruan osatutako iztegitxoak. *Euskera*, 12, 25-60.
- Hualde, J. I. (1991). *Basque Phonology*. Routledge: New York.
- Hualde, J. I. (1997). *Euskararen azentuakerak*. Donostia: Gipuzkoako Foru Aldundia & Euskal Herriko Unibertsitatea.
- Hualde, J. I. (1998). A gap filled: Postpostinitial accent in Azkoitia Basque. *Linguistics*, 36, 99-117.
- Hualde, J. I. (2010). Neutralización de sibilantes vascas y seseo en castellano. *Oihenart*, 25, 89-116.
- Hualde, J. I. & Beristain, A. (2017). Azpeitiko azentuaren gauzatze fonetikoaz. *FLV*, 123, 65-86.
- Hualde, J. I. & Beristain, A. (argitarabidean-a). *Bi alofonia-gertakari Azpeitiko euskararen*. Urbana-Champaign: University of Illinois.
- Hualde, J. I. & Beristain, A. (argitarabidean-b). *Analyzing new Basque varieties: Accentuation and grammatical number in Standard Basque and local dialects*. Urbana-Champaign: University of Illinois.
- Hualde, J. I., Elordieta, G. & Elordieta, A. (1994). *The Basque Dialect of Lekeitio*. Donostia: Euskal Herriko Unibertsitatea.
- Hualde, J. I. & Bilbao, X. (1992). *A Phonological Study of the Basque Dialect of Getxo*. Donostia: Gipuzkoako Foru Aldundia eta Euskal Herriko Unibertsitatea.
- Hualde, J. I. & Gaminde, I. (1997). Vowel interaction in Basque: A nearly exhaustive catalogue. *ASJU*, 31(1). 211-245.
- Hualde, J. I., Lujanbio, O. & Zubiri, J. J. (2010). Goizueta Basque. *Journal of the International Phonetic Association*, 40(1). 113-127.
- Iturain, I. & Loidi, L. (1995). *Orioko Euskara*. Orio: Orioko Udala.
- Izaguirre, C. (1970). El vocabulario vasco de Oñate-Aránzazu y zonas colindantes. *ASJU*, 4, 3-248.
- Makazaga Eizagirre, J. M. (2010). *Elgoibarko ahozko hizkera*. Villatuerta: Euskal Herriko Unibertsitatea eta Euskaltzaindia.
- Mitxelena, K. (2011 [1961]). *Fonética histórica vasca*. (Berrarg. in *Obras completas VI*. J. Lakarra & I. Ruiz Arzallus (arg.), *ASJU*ren gehigarriak LVIII).
- Oñederra, M. L. (2004). *Fonetika eta fonologia hitzez hitz*. Donostia: Euskal Herriko Unibertsitatea.
- Oñederra, M. L. (2012). Sobre la deslateralización de las palatales o «yeísmo». In B. Camus Bergareche (arg.), *El castellano del País Vasco* (139-154 or.). Bilbo: Euskal Herriko Unibertsitatea.
- Yrizar, P. (1991). *Morfología del verbo auxiliar guipuzcoano: Tomo I, Subdialecto Septentrional*. Zarautz: Euskaltzaindia.
- Zuazo, K. (2008). *Euskalkiak: euskararen dialektoak*. Donostia: Elkar.
- Zuazo, K. (2014). *Euskalkiak*. Donostia: Elkar.
- Zuloaga, E. (2017). Beheko bokalaren asimilazioaren historiarako: mendebaleko lekukotasunak. *FLV*, 123, 167-199.